

71/2012

Yhdyskuntaseuraamuksia koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus

Lausuntotiivistelmä

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

71/2012

Yhdyskuntaseuraamuksia koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus

Lausuntotiivistelmä

17.12.2012

Julkaisun nimi Yhdyskuntaseuraamuksia koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus
Lausuntotiivistelmä

Tekijä Anne Hartoneva

**Oikeusministeriön
julkaisu** 71/2012
Mietintöjä ja lausuntoja

OSKARI numero OM 13/69/2008 **HARE numero** OM001:00/2010

ISSN-L 1798-7105
ISSN (PDF) 1798-7105
ISBN (PDF) 978-952-259-258-3

URN URN:ISBN:978-952-259-258-3
Pysyvä osoite <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-258-3>

**Asia- ja avain-
sanat** yhdyskuntaseuraamus, rangaistukset, yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus, ehdollisen vankeuden valvonta, nuorisorangaistus, valvottu koevapaus, ehdonalaisen vapauden valvonta, sakkopalvelu

Tiivistelmä Oikeusministeriö asetti tammikuussa 2010 toimikunnan, jonka tehtävänä oli kehittää yhdyskuntaseuraamuskokonaisuus, jonka avulla voidaan kriminaalipoliittisten tavoitteiden mukaisesti muokata seuraamusjärjestelmästä lähitulevaisuuden vaatimukset täyttävä ja sosiaalisesti nykyistä tasa-arvoisempi. Keskeisenä seikkana olisi uusintarikollisuuden vähentäminen muun muassa lisäämällä rikoksentehtäjien valmiuksia elää rikoksetonta elämää ja katkaisemalla rikollisuutta ylläpitävä syrjäytyminen. Tavoitteeksi asetettiin myös yhdyskuntaseuraamuksia koskevan lainsäädännön selkeys ja kattavuus. Toimikunta luovutti mietintönsä oikeusministeriölle maaliskuussa 2012.

Toimikunta ehdotti, että yhdyskuntaseuraamuksista säädettäisiin yksi, yhtenäinen laki. Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanossa korostettaisiin tuomitun sosiaalisen selviytymisen edistämistä ja rikoksettoman elämän valmiuksien lisäämistä. Yhdyskuntaseuraamusten määrittämiseen, valmisteluun ja täytäntöönpanoon liittyvien arviointi- ja lausuntotoimintaa selkiinnettäisiin. Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoon sisältyvien toimintojen järjestämisessä sovitettaisiin yhteen jo käynnissä olevat toiminnot ja palvelut. Yhdyskuntaseuraamuksiin liitettävien toimintojen kustannustenjaossa Rikosseuraamuslaitos vastaisi täytäntöönpanoon kuuluvien toimintojen kustannuksista. Tuomitun kotikunta vastaisi kunnallisten peruspalveluiden järjestämisestä ja maksamisesta. Alle 21-vuotiaana rikoksen tehneille ehdotettiin otettavaksi käyttöön valvonnalla tehostettu yhdyskuntapalvelu. Ehdottoman vankeuden sijasta käytettävänä sakon muuntorangaistuksena otettaisiin käyttöön sakkopalvelu, joka sisältäisi Rikosseuraamuslaitoksen järjestämää toimintaa. Sakon muuntorangaistus olisi määrättävissä myös rangaistusmääräysmenettelyssä annetun sakon jäädessä maksamatta, jos samanlaiset sakkorikokset toistuvat.

Oikeusministeriö pyysi mietinnöstä lausunnon 93 taholta ja sai 58 lausuntoa.

Yhtenäisen lain säätämistä kannatettiin yleisesti. Tuomitun sosiaalisen selviytymisen edistämistä ja rikoksettoman elämän valmiuksien lisäämistä, toimintojen keskeytymättömyyden jatkumista sekä arviointi- ja lausunto toiminnan yhtenäistämistä kannatettiin myös, mutta muistutettiin tehtävien vaativuudesta ja riittävästä resurssoinnista. Kustannustenjakoehdotusta pidettiin selvennyksenä, mutta paljon tulkinnanvaraista jäisi jäljelle. Kustannustenjako-ongelma tulisi ratkaista selkeästi. Ratkaisemattomana se vaikeuttaa järkevää toimintaa. Ongelmallinen kysymys on jo se, mitä ovat kunnalliset peruspalvelut. Osin esitettiin huolta siitä, että valtio ottaa hoidettavakseen kunnan tehtäviä. Valvonnalla tehostettua yhdyskuntapalvelua alle 21-vuotiaana rikoksen tehneille pidettiin pääosin hyvänä. Nuorten tilanteissa tarvitaan yksilölliset olosuhteet ja mahdollisuudet huomioon ottavaa seuraamuksen sisältöä. Ongelmana pidettiin seuraamusjärjestelmän muuttumista epäselväksi, kun on käytössä toisiaan lähellä olevia vaihtoehtoja. Sakkopalvelun käyttöönottoa pidettiin yhtäältä hyvänä, toisaalta epärealistisena ja Rikosseuraamuslaitokselta suurta työpanosta vaativana. Muuntomahdollisuuden palauttamista ainakin osaan rangaistusmääräysmenettelyssä annettuihin sakkoihin pidettiin hyvänä, mutta järjestelmän pitäisi olla selkeämpi kuin mitä ehdotettu järjestelmä olisi.

17.12.2012

Publikationens titel	Totalreformen av lagstiftningen som gäller samhällspåföljder Remissammandrag		
Författare	Anne Hartoneva		
Justitieministeriets publikation	71/2012 Betänkanden och utlåtanden		
OSKARI nummer	OM 13/69/2008	HARE nummer	OM001:00/2010
ISSN-L	1798-7105		
ISSN (PDF)	1798-7105		
ISBN (PDF)	978-952-259-258-3		
URN	URN:ISBN: 978-952-259-258-3		
Permanent adress	http://urn.fi/URN:ISBN: 978-952-259-258-3		
Ämnes- och nyckelord	samhällspåföljd, straff, samhällstjänst, övervakningsstraff, övervakning av villkorligt fängelse, ungdomsstraff, övervakad frihet på prov, övervakning av villkorlig frihet, bötestjänst		
Referat	<p>I januari 2010 tillsatte justitieministeriet en kommission med uppgift att skapa en helhet av samhällspåföljder för att i enlighet med de kriminalpolitiska målsättningarna utveckla påföljdssystemet så att det uppfyller den närmaste framtidens krav och blir socialt mer rättvist. Ett centralt mål är att minska återfallsbrottslighet bl.a. genom att öka gärningsmannens möjligheter att leva ett brottsfritt liv och genom att bryta den onda cirkeln av utslagning som upprätthåller brottslighet. Det ställdes också som mål att lagstiftningen som gäller samhällspåföljder ska vara tydlig och omfattande. Kommissionen överlämnade sitt betänkande till justitieministeriet i mars 2012.</p>		

Kommissionen föreslog att det stiftas en lag om samhällspåföljder. Verkställigheten av samhällspåföljderna ska syfta till att främja den dömdes anpassning i samhället och att öka möjligheterna att leva ett brottsfritt liv. Bedömnings- och utlåtandeförfarandet i samband med utdömandet, beredningen och verkställigheten av samhällspåföljder ska göras klarare. Vid anordnandet av verksamheten som ingår i verkställigheten av samhällspåföljderna ska de redan pågående åtgärderna och tjänsterna samordnas. I fråga om fördelningen av kostnaderna för verksamheten som anknyts till samhällspåföljderna ska Brottspåföljdsmyndigheten svara för kostnaderna för verksamheten som anknyts till verkställigheten. Den dömdes hemkommun ska svara för anordnandet av och kostnaderna för den kommunala basservicen. Enligt förslaget ska det införas en effektiv övervakad samhällstjänst för personer som har begått sitt brott innan de fyllt 21 år. Dessutom ska det införas ett system med bötestjänst som kan användas som förvandlingsstraff för böter i stället för ovillkorlig fängelse. Ett förvandlingsstraff för böter ska kunna dömas ut också när böter som dömts ut i strafforderförfarande blir obetalade, ifall liknande bötesbrott upprepas.

Justitieministeriet sände betänkandet på remiss till 93 remissinstanser och fick 58 remissvar.

Förslaget om att stifta en enhetlig lag understöddes i allmänhet. Dessutom understöddes förslagen om att främja den dömdes anpassning i samhället och möjligheter att leva ett brottsfritt liv samt det att åtgärderna fortsätts utan avbrott och bedömnings- och utlåtandeförfarandet förenhetligas. Remissinstanserna påminde dock om att uppgifterna är krävande och behöver tillräckligt med resurser. Förslaget om fördelning av kostnaderna avsågs innebära ett förtydligande, trots att det skulle lämna mycket rum för tolkning. Problemet med fördelningen av kostnaderna bör lösas tydligt, så att verksamheten kan ordnas rationellt. Redan frågan om vad som avses med den kommunala basservicen sågs som problematisk. En del remissinstanser uttryckte oro över att staten skulle överta uppgifter som hör till kommunerna. Förslaget om att införa den effektivt övervakade samhällstjänsten för personer som begått sitt brott innan de fyllt 21 år bedöms i huvudsak som bra. När det gäller ungdomar bör de individuella omständigheterna och möjligheterna beaktas i påföljdernas innehåll. Att påföljdssystemet blir otydligt till följd av liknande alternativ ansågs vara ett problem. En del av remissinstanserna var av den åsikten att förslaget om införande av bötestjänst är bra, medan andra ansåg att det är orealistiskt och kräver stora arbetsinsatser av Brottspåföljdsmyndigheten. Förslaget om att återinföra möjligheten till förvandlingsstraff, åtminstone till en del böter som dömts ut vid strafforderförfarande, ansågs vara bra, men systemet bör vara tydligare än det föreslagna systemet.

SISÄLLYS

LAUSUNTOYHTEENVETO YHDYSKUNTASEURAAMUSTOIMIKUNNAN EHDOTUKSISTA	11
1 Tiivistetty lausuntojen yleiskatsaus	12
2 I osa: Kannanotot toimikunnan keskeisiin ehdotuksiin	14
2.1 Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta yksi laki	14
2.2 Tuomitun sosiaalisen selviytymisen edistäminen ja valmiudet rikoksettomaan elämään	15
2.3 Yhdyskuntaseuraamusten arviointi- ja lausuntotoiminnan yhtenäistäminen	17
2.4 Yhdyskuntaseuraamusten toteutus	19
2.5 Toimintojen kustannukset ja niiden jakaminen	21
2.6 Yhdyskuntaseuraamukset nuorille, alle 21-vuotiaana rikoksen tehneille	23
2.7 Ehdonalaisen vapauden valvonta	24
2.8 Sakkopalvelu	24
2.8.1 Sakkopalvelun käyttöönotto	24
2.8.2 Muuntokelpoisuuden palauttaminen osaan rangaistusmääräyssakkoja	27
2.8.3 Sakonmuutorangaistusprosessin selkiinnyttäminen ja yksinkertaistaminen	28
2.9 Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoon liittyvä muutoksenhaku	29
3 II osa: Muut lausunnoissa esiin nousseet asiat	31
3.1 Yleistä	31
3.2 Yhdyskuntaseuraamukseen tuomitseminen	32
3.3 Yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanon käynnistäminen, myös lykkäys tai keskeytys	33
3.4 Yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpano	33
3.5 Yhdyskuntaseuraamuksen suorittamiseen liittyvien velvollisuuksien rikkominen	34
3.6 Yhdyskuntaseuraamuksen muuntaminen vankeudeksi	35
3.7 Yksityiset tahot yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanossa sekä palvelupaikkojen saatavuus	36

3.8	Nuorten seuraamukset _____	37
3.9	Muut muutosehdotukset _____	38

LAUSUNTOYHTEENVETO YHDYSKUNTASEURAAMUSTOIMIKUNNAN EHDOTUKSISTA

Oikeusministeriö asetti tammikuussa 2010 toimikunnan, jonka tehtävänä oli kehittää yhdyskuntaseuraamuskokonaisuus, jonka avulla voidaan kriminaalipoliittisten tavoitteiden mukaisesti muokata seuraamusjärjestelmästä lähitulevaisuuden vaatimukset täyttävä ja sosiaalisesti nykyistä tasa-arvoisempi. Keskeisenä seikkana olisi uusintarikollisuuden vähentäminen muun muassa lisäämällä rikosentekijän valmiuksia elää rikoksetonta elämää ja katkaisemalla rikollisuutta ylläpitävä syrjäytyminen. Tavoitteeksi asetettiin myös yhdyskuntaseuraamuksia koskevan lainsäädännön selkeys ja kattavuus.

Yhdyskuntaseuraamustoimikunta antoi ehdotuksensa 7.3.2012 (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 12/2012). Toimikunnan ehdotuksista pyydettiin lausunnot keskeisiltä yhdyskuntaseuraamusten määräämiseen ja täytäntöönpanoon sekä niihin liittyviin toimintoihin osallistuvilta tahoilta. Lausuntoaika oli 30.3.–31.8.2012.

Yhteenvetoasiakirjan alussa on saatujen kannanottojen tiivistetty yleiskatsaus. Lausuntoyhteenvedon I osassa saadut kannanotot on luokiteltu yhdeksään keskeiseen asiakokonaisuuteen, joihin toimikunta on esittänyt muutoksia. Yhteenvedon II osaan on koottu lausunnoissa esitettyjä muita kannanottoja yhdyskuntaseuraamuslainsäädäntöön. Asiakirjan liitteenä on lausuntopyyntöasiakirja, jossa on muun muassa lueteltu tahot, joilta lausunto pyydettiin.

1

Tiivistetty lausuntojen yleiskatsaus

- Yksi, yhtenäinen laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta on hyvä asia.
- Rikoksesta tuomitun sosiaalisen selviytymisen edistämisen ja rikoksettoman elämän valmiuksien lisäämisen tavoite on erittäin tärkeä ja vaativa.
 - Tavoitteen toteuttaminen edellyttää asianmukaisen resurssoinnin.
 - Päihdehuollon avohoidon ja laitoshoidon palveluiden käytön laajennus on kannatettava.
- Arviointi- ja lausuntotyön yhtenäistäminen ja selkiinnyttäminen on hyvä asia.
 - Arviointi- ja lausuntotyö on yhä vaativampaa ja edellyttää asianmukaisen resurssoinnin.
- Toimintojen yhteensovittaminen ennen seuraamuksen täytäntöönpanoa, sen aikana ja sen jälkeen on tärkeää.
 - Miten tämän tavoitteen toteuttaminen varmistetaan?
 - Erityisesti päihdehuollon palvelut korostuvat.
 - Tavoitteen toteuttamiseksi tarvitaan asianmukaiset ja riittävät tietojensaantisäännökset.
- Ehdotettu kustannustenjakoratkaisu Rikosseuraamuslaitoksen ja kotikunnan välillä on periaatteessa selvennys, mutta paljon tulkinnanvaraista jää jäljelle.
 - Ongelmallinen kysymys on jo se, mitä ovat kunnalliset peruspalvelut.
 - Kustannustenjako-ongelma tulisi ratkaista selkeästi. Ratkaisemattomana se vaikeuttaa järkevää toimintaa.
 - Osin esitetään huolta siitä, että valtio ottaa hoidettavakseen kunnan tehtäviä.
- Nuorille suunnattua, valvonnalla tehostettua yhdyskuntapalvelua pidetään pääosin hyvänä.
 - Nuorten tilanteissa tarvitaan yksilölliset olosuhteet ja mahdollisuudet huomioon ottavaa seuraamuksen sisältöä.
 - Ongelmana pidetään seuraamusjärjestelmän muuttumista epäselväksi, kun on käytössä toisiaan lähellä olevia vaihtoehtoja.
- Ehdonalaisen vapauden valvontaan määräämisen harkinnanvaraisuuden lisääminen on hyvä asia.

- Sakkopalvelun käyttöönottoa pidetään yhtäältä hyvänä, toisaalta epärealistisenä ja Rikosseuraamuslaitokselta suurta työpanosta vaativana.
 - Ehdotetunkaltaisen sakkopalvelun toimivuutta epäiltiin. Esiin nousi epäilyjä muun muassa, voiko Rikosseuraamuslaitos tehdä ratkaisun ehdottoman vankeuden ja sakkopalvelun välillä, tarvitaanko ehtojen rikkomistapauksessa tuomioistuimen ratkaisua, miten arvioidaan sakkopalvelun soveltuvuus sakkopalveluun ja mitä olisi sakkopalveluun sisältyvä toiminta.
- Muuntomahdollisuuden palauttamista ainakin osaan rangaistusmääräysmenettelyssä annettuihin sakkoihin pidettiin hyvänä.
 - Oikeusjärjestelmän uskottavuus vaatii tätä.
 - Järjestelmän pitäisi olla selkeämpi kuin mitä ehdotettu järjestelmä olisi.
 - Koko sakonmuuntorangaistusmenettelyn prosessi pitäisi uudistaa selkeäksi ja tehokkaaksi.
 - Nykyisenlaisena se on useita viranomaisia työllistävä ja erittäin tehoton.
 - Enemmän voisi painottaa ulosoton osuutta. Syyttäjä pitäisi jättää kokonaan pois muuntoprosessista.
- Muutoksenhakumahdollisuuksista on säädettävä nykyvaatimusten mukaisesti.
 - Ratkaisuna olisi joko perustuslain vaatimalla tavalla perustellut muutoksenhakukiellot tai / ja viittaus hallintolainkäyttölakiin. Menettelyllisissä seikoissa viitattaisiin myös hallintolakiin.
- Yhdyskuntaseuraamusten suorittajilla on yhä vakavampia päihdeongelmia.
 - Ehdotettu päihdeettömyysvaatimus on ankara.
 - Juuri päihdeiden käyttö on suurin yhdyskuntaseuraamuksen ehtojen rikkomisen syy.
 - Missä määrin pitäisi vai pitäisikö sallia retkahdus?
- Ehdotettujen muutosten resurssikysymyksiä ei ole käsitelty riittävästi.
 - Rikosseuraamuslaitos ei voi selviytyä ehdotetuista tehtävistä ilman lisäresursseja.
 - Ehdotetut muutokset toisivat lisätyötä myös erälle muille viranomaisille.

2 I osa: Kannanotot toimikunnan keskeisiin ehdotuksiin

2.1 Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta yksi laki

Yhdyskuntaseuraamuksista säädettäisiin yksi yhtenäinen laki, josta kävisivät ilmi eri yhdyskuntaseuraamusten yhteiset ja kunkin ominaiset piirteet sekä niiden keskinäiset suhteet.

Lausunnoissa kannatetaan yleisesti yhdyskuntaseuraamuksia koskevien säännösten koostamista yhtenäiseen lakiin.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö pitää valitettavana sitä, ettei mietinnössä juurikaan käsitellä yhdyskuntaseuraamusten kehityksen edellytyksiä ja mahdollisuuksia, vaan lähinnä tarkastellaan nykytilannetta ja välittömiä muutostarpeita. Euroopan neuvoston yhdyskuntaseuraamustyötä koskevat säännöt edellyttävät sääntöjen ottamista ohjeeksi lainsäädännössä, politiikassa ja käytännön toimissa. Lainsäädännön jatkovalmistelussa tulisi käydä systemaattisesti läpi Euroopan neuvoston suositusten edellyttämät mahdolliset muutostarpeet. Kyseeseen tulevat myös yhdyskuntaseuraamustyön asianmukainen resurssointi ja henkilökunnan kvalifikaatio. Mitä syrjäytyneempää ja ongelmallisempaa on yhdyskuntaseuraamusten suorittajajoukko, sitä enemmän korostuvat täytäntöönpanotyön resurssit ja taidot. *Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö* toteaa vielä, että ehdotettu laki on hieman vaikeasti hahmotettavissa, erityisesti nuorten seuraamusjärjestelmän osalta.

Eduskunnan oikeusasiamies pitää perusteltuna valvotun koevapauden luokittelamista yhdyskuntaseuraamukseksi.

Kriminaalihuollon tukisäätiö Kritis toteaa, että useimmissa yhdyskuntaseuraamuksissa tuomitulta edellytetään varsin huomattavaa toimintakykyä ja elämänhallintaa. Kyseessä on yhdenvertaisuusongelma, kuten ehdotuksessa todetaankin. Riittäväillä tukitoimilla huono-osaisimmatkin voidaan sijoittaa tarkoituksenmukaisesti räätälöityihin yhdyskuntaseuraamuksiin.

2.2 Tuomitun sosiaalisen selviytymisen edistäminen ja valmiudet rikoksettomaan elämään

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanossa korostettaisiin tuomitun sosiaalisen selviytymisen edistämistä ja rikoksettoman elämän valmiuksien lisäämistä. Tässä tarkoituksessa ehdotetaan täsmennettäväksi mahdollisuuksia käyttää muun muassa päihdehuollon avohoidon ja laitoshoidon palveluita.

Eduskunnan oikeusasiamies kannattaa hoidollisen elementin vahvistamista yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanossa. *Oikeusasiamies* kaipaa tietoa, millaista on käytännössä ollut valvontarangaistukseen liitetty toiminta. *Oikeusasiamies* tiedustelee vielä, onko mahdollista, että työ- tai opiskelupaikan puuttumisen vuoksi päihdeongelmaton ja muutoin valvontarangaistukseen soveltuva henkilö tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen, mutta päihdeongelmainen tuomitaan valvontarangaistukseen, koska hänelle toiminnan sisällöksi määrätään päihdehuollolliseen toimintaan osallistuminen.

Oikeusministerin lainvalmisteluosasto ehdottaa täsmennettäväksi lain tasolla, mitä ovat täytäntöönpanoon liitettävät tukitoimenpiteet.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö toteaa, ettei tukitoimien järjestäminen ole ongelmatonta. Halukkuus palveluiden ja yhteistyön järjestämiseen vaihtelee kunnissa suuresti. Myös päihde- ja mielenterveyspalveluiden integraatio on kunnissa hyvin kirjavaa ja puolinaista. Yhdenvertaisuus ei näissä tilanteissa välttämättä toteudu. *Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö* pitää ehdotettua sopimushoitoratkaisua onnistuneena. Vertailun kannalta olisi jatkossa hyvä tarkastella kriittisesti esimerkiksi drug court -tyyppisiä seuraamusmuotoja tai ns. hybridirangaistuksia.

Helsingin oikeusaputoimisto toteaa, että mahdollisuutta käyttää päihdehuollon avohoidon ja laitoshoidon palveluita olisi tarjottava tehostetusti eikä ainoastaan kertoa näiden palveluiden mahdollisuudesta.

Keski-Suomen käräjäoikeus pitää hyvänä rangaistuksen erityisestävien vaikutusten lisäämistä täytäntöönpanossa. Vastaavasti vakaavaakaan päihdeongelmaa ei jatkossa voida välttämättä pitää yhdyskuntaseuraamuksen esteenä. Tähän liittyy se ongelma, että usein juuri päihdeongelma merkitsee seuraamukseen liitettyjen ehtojen rikkomista. Esimerkiksi tilanteissa, joissa yhdyskuntapalvelun suorittaminen on epäonnistunut ja harkitaan valvontarangaistusta muuntorangaistuksena, *Rikosseuraamuslaitoksen* tulisi ottaa yksityiskohtaisesti kantaa esimerkiksi päihdehuollon laitossijoituksen toimivuuteen kyseisessä tapauksessa.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalue toteaa, että tuomitun selviytymisen ja uusintarikollisuuden ehkäisyn kannalta tarpeellisten toimintojen järjestäminen on kannatettavaa. Ehdotuksen tavoitteiden toteuttaminen vaikuttaisi suurestikin työtehtävien määrään ja vaativuuteen. Viime aikoina on jo toteutettu useita uudistuksia, jotka ovat merkinneet lausuntotyön ja seuraamuksen täytäntöönpanon yhä suurempaan vaikuttavuuteen pyrkimisen lisääntymistä. *Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen* mukaan ehdotuksessa pitäisi toteuttaa ulkopuolisten palveluiden nykyistä helpompi käytettävyys. Käytännön kokemukset tällaisista järjestelyistä ovat hyvät. Kunnatkin ovat osallistuneet kustannuksiin varsin hyvin.

Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue toteaa, että lainsäädännössä tuli selkeästi ottaa huomioon muiden toimijoiden, kuten muiden viranomaisten, rikoksesta epäillyn läheisten ja kolmannen sektorin roolit ja merkitykset yhä lisääntyvässä verkostotyössä. Toisaalta esimerkiksi kunnalliset päihde- ja mielenterveyspalvelut tai velkaneuvonta eivät pysty toimimaan yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanon edellyttämässä aikalaulussa. Kunnallisessa palvelutarjonnassa on lisäksi suuria alueellisia eroja.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos pitää tärkeänä mahdollisuutta käyttää päihdehuollon avo- ja laitoshuollon palveluita yhdyskuntaseuraamuksen osana ja sen tavoitteiden toteuttajana. Tällainen toiminta voidaan varmistaa siirtämällä palveluiden järjestämistä koskeva kustannusvastuu seuraamusjärjestelmälle.

Suomen Kuntaliitto toteaa, että tuomitun sosiaalisen selviytymisen edistäminen ja rikoksettoman elämän valmiuksien lisääminen ovat kannatettavia tavoitteita. Seuraamusjärjestelmän ei kuitenkaan tule siirtää asiakkaita kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän vastuulle. Aikaisempaa tehokkaampi ohjaus kunnallisten palveluiden käyttäjäksi saattaa lisätä palveluiden käyttöä ja tällöin valtion tulisi korvata kunnille aiheutuneet lisäkustannukset. *Suomen Kuntaliitto* toteaa vielä, että esimerkiksi päihdehuollon palveluiden saatavuus vaihtelee maan eri osissa. Rikosseuraamuslaitoksen tuleekin varmistaa, että tuomitulle tehdyt suunnitelmat ovat tosiasiallisesti mahdollisia toteuttaa.

A-klinikkasäätiö toteaa, että ehdotuksessa suhtaudutaan varauksellisesti laitoshoidon käyttöön yhdyskuntaseuraamuksen osana. Tämä on tarpeetonta, sillä laitoshoitoyksiköt ovat osa yhdyskuntaa laitoshuolostaan huolimatta. Niiden käyttö olisi kannatettavaa yhdyskuntaseuraamuksen osana, jos kuntoutusmuodon valinta tehtäisiin sosiaali- ja terveys- tai tarveperusteisesti. *A-klinikkasäätiön* mukaan jatkovalmistelussa voisi tarkastella tuoreiden terveystutkimusten perusteella päihde- ja mielenterveyskuntoutuksen tarpeessa olevien tuomittujen lukumääriä seuraamusmuodoittain.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry pitää myönteisenä sitä, että erityisestävyys on saanut seuraamusjärjestelmässä uudenlaista painoarvoa. Sen sijaan nyt käsittelyssä olevassa ehdotuksessakaan ei riittävästi oteta huomioon huonossa sosiaalisessa asemassa olevia päihteiden väärinkäyttäjiä. Useiden yhdyskuntaseuraamusten suorittaminen edellyttää esimerkiksi vakituista kotia. Niin ikään edellytetään sitoutumista päihdeestämiseen – tämä on täysin kohtuuton vaatimus päihderiippuvaiselle henkilölle. *Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry* pitää tärkeänä sitä, että seuraamusvalikoimaan otettaisiin sopimushoito. Rahan puutteeseen vetoaminen ei ole kestävä peruste hylätä sopimushoito. Myös *Kriminaalihuollon tukisäätiö Krits* puoltaa sopimushoidon vähintäänkin kokeilemistä.

Eduskunnan oikeusasiamies, Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö, Länsi-Suomen rikosseuraamusalue, Kriminaalihuollon tukisäitiö Krits, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry sekä Palkansaajajärjestö Pardia ry toteavat, että vaativa sosiaalisen selviytymisen edistämisen ja uusintarikollisuuden ehkäisemiseen tähtäävä tehtävä edellyttää sitä, että Rikosseuraamuslaitos saa tehtäviä vastaavat, riittävät resurssit. Nykyisessä tilanteessa Rikosseuraamuslaitoksen sisäiset resurssisiirrot eivät ole riittävä keino turvata yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon edellyttämät voimavarat. *Palkansaajajärjestö Pardia ry* toteaa vielä, että ehdotuksessa on vain suppeasti käsitelty uudistuksen vaikutuksia viranomaistoimintaan. Muutokset kuitenkin aiheuttavat muutoksia henkilöstön työhön ja työmäärään. Työmäärän muutoksen on kartoitettava ja riittävät henkilöstöresurssit on turvattava.

2.3 Yhdyskuntaseuraamusten arviointi- ja lausuntotoiminnan yhtenäistäminen

Yhdyskuntaseuraamusten määräämiseen, valmisteluun ja täytäntöönpanoon liittyvää arviointi- ja lausuntotoimintaa ehdotetaan yhtenäistettäväksi.

Usea lausunnonantaja kannattaa yhdyskuntaseuraamusten määräämiseen, valmisteluun ja täytäntöönpanoon liittyvän arviointi- ja lausuntotoiminnan selkiennyttämistä ja yhtenäistämistä.

Tietosuojavaltuutetun toimisto ehdottaa, että selvityksiä ja lausuntoja koskevat säännökset sekä niiden perusteena oleva tietojensaantioikeus keskitettäisiin yhteen lukuun, esimerkiksi 3. lukuun. Selkeät tietopyynnot helpottaisivat tarpeellista tietojenvaihtoa viranomaisten ja muiden toimijoiden välillä. Tietojensaantia koskevan ehdotetun 31 §:n riittävyys käytännön toiminnan kannalta tulee tarkistaa. Tiedonsaantitahona saattavat käytännössä tulla kyseeseen myös terveydenhuollon viranomaiset. *Tietosuojavaltuutetun toimisto* toteaa vielä, että koska selvitysten laatiminen edellyttää arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyä, olisi tarpeen tuoda esille myös henkilötietolain merkitys henkilötietojen käsittelyä ohjaavana yleislakina. Niin ikään olisi tarpeen ottaa nyt puheena olevaan lakiehdotukseen viittaus eduskunnan käsiteltävänä olevaan lakiesitykseen henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa (HE 2/2012 vp). Näiden säädösten suhde on myös tarpeen tarkistaa. Myös *Helsingin syyttäjänvirasto* muistuttaa, että yhdyskuntaseuraamuksen valmisteluun ja täytäntöönpanoon liittyvissä vaiheissa tulee turvata asianmukainen viranomaisten keskinäinen tiedonsaanti ja tiedonkulku.

Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että syyttäjä on avainasemassa siinä, ryhdytäänkö rikosasiassa selvittämään epäillyn soveltuvuutta yhdyskuntaseuraamuksen suorittamiseen. Syyttäjävetoinen selvittämismenettely on tehokkaampi kuin järjestelmä, jossa tuomioistuin päättää selvityspyynnön tekemisestä. Selvityksen pyytämisen tulee olla harkittua. Yhtäältä tarpeettomien selvitysten pyytämistä tulee välttää. Toisaalta liian vähäinen selvitysten pyytäminen voi johtaa yhdyskuntaseuraamusten vajaakäyttöön. *Val-*

takunnansyyttäjänvirasto toteaa tämän harkinnan vaikeuden. Harkinta perustuu pääosin esitutkinta-aineistoon ja rikosrekisteritietoihin. Esimerkiksi tietoa epäillyn henkilökoh-
taisista olosuhteista ei yleensä ole syyttäjällä käytössään. Täsmällisen selvityspyynnön
tekemistä edesauttavat selkeät ja johdonmukaiset säännökset. Yhtenäinen laki edesaut-
taa tämän tavoitteen toteutumista, mutta ehdotetun kaltaisena laki ei välttämättä luo ny-
kyistä parempia edellytyksiä täsmälliselle selvityspyyntöharkinnalle. Asian yksityiskohtai-
nen säätely jäisi syyttäjille annettavan ohjeistuksen varaan. Valvontarangaistuksen
osalta nykyinen, valtioneuvoston asetuksen tasolla oleva säätely on yksityiskohtaisem-
pi kuin ehdotettu. Ehdotetun lain 9 §:ssä tulisi olla asetuksenantovaltuutus selvitys-
pyynnön tekemisestä ja valtioneuvoston asetuksella tulisi säätää asiasta yksityiskohtai-
sesti. Nyt käsiteltävänä olevan muutoksen yhteydessä tulisi korjata myös nuoren rikok-
sesta epäillyn tilanteen selvittämiseen liittyvä seuraamusselvitysten pyytämisen ja laa-
timisen ruuhkautuminen.

Helsingin käräjäoikeuden mukaan säännöksessä tulisi olla selkeästi kirjoitettuna se, että
syyttäjä olisi ensisijainen seuraamusselvityksen pyytäjä. Oikeudenkäynnin joutuisuuden
takia on tärkeää, että seuraamusselvitys olisi rikosasian asiakirjoissa tai pyyntö tehtynä
asian saapessa käräjäoikeuteen. Rikoksesta epäillyn mahdollisuus pyytää seuraamus-
selvityksen laatimista voi joissakin tapauksissa viivyttää jutun ratkaisua, mutta rikokses-
ta epäillyn oikeusturvan vuoksi menettely on kannatettava. Myös *Keski-Suomen käräjä-
oikeus* pitää tärkeänä sitä, että selvitys olisi käytettävissä tai ainakin laadittavana, kun
asia tulee tuomioistuimessa vireille. Lisäksi seuraamusselvityksen tilaamisen pääkäsitte-
lyvaiheessa pitäisi olla esteetöntä ja joutuisaa. *Vaasan hovioikeus* korostaa sitä, että Ri-
kosseuraamuslaitoksen yksiköillä on mahdollisuus laatia lausunto kohtuullisessa ajassa.
Itä-Suomen syyttäjänvirasto toteaa, että laadittuun selvitykseen olisi syytä lisätä mainin-
ta siitä, miten kauan seuraamusselvitys on käytettävissä tuomioistuimessa. Lausuntoon
voisi sisällyttää maininnan tietojen päivittämisen tarpeesta, jos rangaistus määrätään yli
neljä kuukautta lausunnon laatimisen jälkeen.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön mukaan yhdyskuntapalveluun soveltu-
vuuden arvioinnin tulisi tapahtua senhetkisen suoriutumisen arvioinnin perusteella. Täy-
täntöönpanosuunnitelman tekeminen kaikille lisäisi huomattavasti työtä. Tärkeää on se,
että rikoksesta epäilty osallistuu suunnitelman laadintaan jo varhaisessa vaiheessa, ei
vasta täsmennetyin täytäntöönpanosuunnitelman ollessa tekeillä.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalue pitää epätarkoituksenmukaisena täytäntöönpano-
suunnitelman tekemistä kaikista yhdyskuntaseuraamuksista ennen tuomioistuinkäsitte-
lyä, koska henkilöä ei välttämättä tuomita asiassa ja joka tapauksessa usean tuomitun
elämäntilanne ehtii muuttua huomattavastikin ennen täytäntöönpanoa. *Länsi-Suomen
rikosseuraamusalue* toteaa vielä, että seuraamusselvityksen pyytämisen ja laatimisen
menettelytavoista ja toteutuksesta tulisi saada asianmukaiset ohjeet.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ehdottaa tarkennettavaksi seuraamusselvitystä koske-
vaa säännöstä siten, että seuraamusselvityksen laatimisessa tulisi kartoittaa tuomitun
väkivallan uusimisen riski. Erityisen tärkeää tämän riskin kartoittaminen on lähisuhde-
väkivaltatapauksissa.

Kriminaalihuollon tukisäätiö Kritisin mukaan lausunto- ja arviointityön vaativuus lisääntyy. Tämä edellyttää sosiaalityön ja mielenterveystyön asiantuntemuksen turvaamista sekä muutoinkin asianmukaista resurssointia. Niin ikään suunnitelmien mukaisiin toimintoihin tulee olla varattuna resurssit, jotta suunnitelmat pystytään myös toteuttamaan.

2.4 Yhdyskuntaseuraamusten toteutus

Yhdyskuntaseuraamusten toimintojen järjestämisessä ja toteutuksessa sovitettaisiin yhteen jo käynnissä olevat toiminnot ja palvelut sekä täytäntöönpanoon liitettävät toiminnot. Niin ikään korostetaan toimintojen keskeytyksetöntä jatkumista seuraamuksen tultua suoritetuksi.

Eduskunnan oikeusasiamies kannattaa hoidon jatkuvuuden turvaamista yhdyskuntaseuraamuksen suorittamisen jälkeen. Ehdotuksessa ei kuitenkaan tehdä esityksiä, miten yhteistyön toimivuus voitaisiin varmistaa.

Tietosuojavaltuutetun toimisto toteaa, että yhdyskuntaseuraamusten valmistelu, täytäntöönpano ja seuraamuksen suorittamisen jälkeisten toimenpiteiden järjestäminen ja toteuttaminen edellyttävät laajaa yhteistyötä eri tahojen kanssa. Yhteistyö edellyttää tarpeellisten tietojen vaihtoa relevanttien toimijoiden kesken. Tietojen vaihdossa on usein kyse henkilötietolain (523/1999) mukaisten henkilötietojen käsittelystä, usein myös arkaluonteisten tietojen käsittelystä. *Tietosuojavaltuutetun toimisto* korostaa, että seuraamusjärjestelmän yhdenmukaisuuden ja tasavertaisuuden vuoksi on varmistettava se, että tarpeeksi tarkkarajaiset ja täsmälliset lainsäädännökset tukevat yhdyskuntaseuraamuksille asetettujen tavoitteiden toteuttamista myös siltä osin kuin toiminta edellyttää arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyä eri toimijoiden kesken. Henkilötietojen suoja ja yksityisyys ovat tuomitun ja hänen läheistensä perusoikeus. Yhdyskuntaseuraamusten luonteeseen kuuluu, että ne pannaan täytäntöön yhteisössä ja tuomittu pystyy elämään mahdollisimman tavanomaista elämää yhteisön jäsenenä. Näissä yhteyksissä tulee varmistaa, että henkilötietojen suoja toteutuu asianmukaisesti myös paikoissa, joissa yhdyskuntaseuraamusta suoritetaan.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto korostaa Rikosseuraamuslaitoksen, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden viranomaisten yhteistyön ja tukitoimien yhteensovittamisen tärkeyttä, jotta voidaan edistää rikoksetekijän valmiuksia elää rikoksetonta elämää ja vaikuttaa syrjäytymistä ehkäisevästi.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos toteaa, että rikoksenteijän integroimisessa yhteiskuntaan onnistutaan usein sitä paremmin, mitä lähempänä yhteiskunnan tavanomaisia toimintoja yhdyskuntaseuraamuksia toteutetaan. Tätä tavoitettava ehdotukset tukevat. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* pitää erityisesti päihteettömyyteen liitettyjä tavoitteita ja niitä koskevia ehdotuksia erittäin kannatettavina ja välttämättöminä yhdyskuntaseuraamukseen tuomittujen kuntoutumisen kannalta. Ehdotuksissa tulisi *Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen* mukaan ottaa selkeämmin huomioon muutkin seuraamuksen täytäntöönpanossa ja sen jälkeisessä elämässä toimivat tahot kuin itse rikoksenteijä. Kyse on kuitenkin yhä lisääntyvästä yhteiskunnan antaman tuen tarpeesta ja tuen antamisesta. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* ehdottaa sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuuden varmistamista yhdyskuntaseuraamuksen suorittamisen aikana ja niiden jatkuvuuden turvaamista sen jälkeen. Ongelmallista on, ettei kunnissa ole riittävästi tarjolla esimerkiksi päihdehuollon ja mielenterveyshuollon palveluita. Erityisesti näiden palveluiden turvaamiseen tulisi jatkovalmistelussa kiinnittää erityistä huomiota.

Helsingin kaupunki pitää tärkeänä päihdehoidon lisäämistä seuraamuksen täytäntöönpanossa. Olennaista on turvata ennen seuraamuksen täytäntöönpanoa alkanut hoito sekä hoidon jatkuminen täytäntöönpanon loputtua. Erityisesti nuorten elämässä päihdetyön vaikutus voi olla suuri.

Turun kaupunki korostaa kunnan ja Rikosseuraamuslaitoksen tiivistä yhteistyötä ennen seuraamuksen suorittamista ja myös aloitetun toiminnan jatkuvuuden turvaamista seuraamuksen tultua suoritetuksi. Kunnan sosiaaliviranomaisten tulee saada riittävä koulutus ja ohjeistus yhteistyön tavoitteista ja sisällöstä.

Kriminaalihuollon tukisäätiö Kritis korostaa eri tahojen vahvaa yhteistyötä. Se muistuttaa tuomitun läheisten, vertaisjärjestöjen, Kansaneläkelaitoksen sekä työ- ja elinkeinotoimistojen suuresta merkityksestä toimintojen järjestämisessä ja niiden jatkuvuuden turvaamisessa. Rikosseuraamuslaitoksessa tulisi olla verkostotyöhön erikoistuneita virkamiehiä. *Kriminaalihuollon tukisäätiö Kritis* korostaa erityisesti perheiden ja lasten huomioon ottamista seuraamuksen täytäntöönpanossa. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehille, jotka työssään kohtaavat perheitä ja lapsia, tulisi antaa tähän tarvittava koulutus. Erityisesti tämä korostuu valvontarangaistuksen ja valvotun koevapauden täytäntöönpanossa. *Kriminaalihuollon tukisäätiö Kritis* ehdottaa, että sovittelua voitaisiin käyttää yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanossa nykyisestä poikkeavalla tavalla erilaisen ristiriitatilanteiden käsittelyssä, esimerkiksi perheen sisäisiä ongelmia käsiteltäessä. Tällainen sovittelutoiminta olisi tuomitun kuntoutusta tukevaa toimintaa. *Kriminaalihuollon tukisäätiö Kritisin* mukaan ehdotetun Rikosseuraamuslaitoksen ja sosiaaliviranomaisen yhteydenpidon rikoksesta epäillyn tilanteen kartoittamisessa tulisi olla velvoittavampi kuin mitä se ehdotetussa 12 §:ssä on.

Irti Huumeista ry muistuttaa, että tukitoimien kartoittamisessa ja yhteensovittamisessa on syytä huomioida myös yleishyödyllisten järjestöjen palvelut ja niiden hyödyntäminen. Niillä on tarjottavanaan esimerkiksi vertaistukiryhmä- ja tukihenkilötoimintaa.

2.5 Toimintojen kustannukset ja niiden jakaminen

Yhdyskuntaseuraamuksiin liitettävien toimintojen kustannustenjaossa Rikosseuraamuslaitos vastaisi täytäntöönpanoon kuuluvien toimintojen kustannuksista. Tuomitun kotikunta vastaisi kunnallisten peruspalveluiden järjestämisestä ja maksamisesta. Kyse ei olisi kunnille osoitettavista lisätehtävistä, vaan pääosin kustannusvastuu olisi täytäntöönpanijalla.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön mukaan ehdotettu kustannustenjakoratkaisu lisäisi kunnan vastuulle kuuluvien palveluiden rahoitusta valtion varoin. Esimerkiksi valvotussa koevapaudessa olevan henkilön päihdepalvelut ovat yleensä jatkoa vankilan päihdekuntoutukselle ja perustuvat hoidon tarpeeseen. Ehdotus vie pohjaa normaalisuusperiaatteelta eli rangaistusta suorittavaa ei nähtäisikään kuntalaisena, jonka tulisi integroitua yhteisönsä. *Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö* korostaa kustannustenjako-ongelman ratkaisemista, sillä se haittaa järkevää toimintaa.

Etelä-Suomen rikosseuraamusalue toteaa, että ehdotettua kustannustenjakosäännöstä on vaikeaa tulkita käytännössä. Kunnissa on erilaisia käsityksiä siitä, mitä kunnallisiin peruspalveluihin kuuluu. Hallituksen esityksen perusteluissa voisi tuoda esimerkein esille, mitä kustannustenjako käytännössä merkitsee. Niin ikään *Länsi-Suomen rikosseuraamusalue* toteaa, ettei epäselvä tilanne ehdotuksessa juurikaan selkiinny. Sen mukaan nykyisin kunta usein maksaa esimerkiksi päihdehuollon kustannuksia oman palvelutarpeen arviointinsa perusteella. Ehdotettu muutos merkitsisi Rikosseuraamuslaitoksen kustannusten kasvua. *Länsi-Suomen rikosseuraamusalue* toteaa vielä, että tämä linjaus saattaa vaikuttaa vankeusrangaistuksen aikaiseen kuntoutukseen, jonka kustannuksiin kunnat ovat nykyisin osallistuneet. Esityksen perusteluihin tulisi kirjoittaa, että kunnan tekemä palvelutarpeen arvio ja palveluiden myöntäminen on voimassa ja käytettävissä myös yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanon aikana, jotta säilytettäisiin nykyinen kuntien osallistuminen palveluiden järjestämiseen. *Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen* mukaan ehdotettu kustannustenjako selkeyttää tilannetta, mutta tuo myös lisäkustannuksia Rikosseuraamuslaitokselle.

Lapin aluehallintovirasto kannattaa ehdotettua kuntien ja Rikosseuraamuslaitoksen välistä työnjaon selkiennyttämistä. Palveluiden yhteensovittaminen on tärkeää ja se edellyttää tiivistä yhteistyötä kunnan ja täytäntöönpanijan välillä. Palveluiden katkeaminen järjestämisvastuun epäselvyyden vuoksi on resurssien tuhlausta sekä vaarantaa päihdehuollon ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon tavoitteiden toteuttamisen. Samankaltaisesti asiasta lausuu *Terveysten ja hyvinvoinnin laitos*, joka samalla kuitenkin kantaa huolta erityisesti päihdehuollon palveluiden tasavertaisesta saamisesta sekä yhdyskuntaseuraamukseen tuomittujen kesken että tuomittujen ja muiden kansalaisten välillä.

Suomen Kuntaliitto on tyytyväinen, ettei kunnille aseteta uusia tehtäviä. Hyvänä pidetään myös lakiin otettavaa säännöstä, jonka mukaan Rikosseuraamuslaitos vastaisi täytäntöönpanoon kuuluvien toimintojen kustannuksista. Kustannustenjaon epäselvien tilanteiden linjaus on *Suomen Kuntaliiton* mukaan hyvin muotoiltu. Samankaltaisesti asiasta toteaa *Jyväskylän kaupunki*.

Helsingin kaupunki ja *Turun kaupunki* toteavat, että kustannustenjako kunnan ja Rikosseuraamuslaitoksen välillä vaatii toimiakseen selkeitä vastuunjakosäännöksiä. Ehdotuksessa ei selvästi määritellä, milloin päihdehoidon katsotaan olevan seuraamuksen täytäntöönpanoon kuuluvaa toimintaa, jonka kustannuksista vastaa Rikosseuraamuslaitos. *Helsingin kaupunki* ja *Turun kaupunki* muistuttavat myös siitä, ettei tavallinen kuntalainen saa jäädä esimerkiksi päihdehuollon tai asumisen palveluiden saajana huonompaan asemaan kuin seuraamusta suorittava. Niin ikään *Rovaniemen kaupunki* korostaa kustannustenjaon selkeyttä ja muistuttaa vielä siitä, että toimeentulotuki on aina viimesijainen tukimuoto. *Helsingin kaupungin* mukaan ehdotusten vaikutus kuntatalouteen tulee arvioida tarkemmin, sillä aikaisemmin vankiloissa valtion kustannuksella annettu päihdehuolto ja muu sosiaalihuolto tulevat uudistuksen toteutuessa kuntien järjestettäväksi yhdyskuntaseuraamuksiin liitettävien toimintojen, kuten päihdehuollon avohoidon myötä.

A-klinikkasäätiön mukaan kustannustenjako ei ehdotetun kaltaisena selkene nykyisestä. Kunnallisen peruspalvelun käsitteestä tai sisällöstä ei toistaiseksi ole yksimielisyyttä. Lisäksi monet tuomitut tarvitsevat perustason palveluita tehostetumpia psykososiaalisia palveluita. *A-klinikkasäätiö* ehdottaa vastuiden selkiinnyttämiseksi säännöstä, jonka mukaan Rikosseuraamuslaitos pyytäisi tuomitun kotikunnan sosiaali- ja terveydenhuollon lausunnon ja ottaisi sen huomioon jo seuraamuksen selvitys- ja lausunтовaiheessa. Tarpeen mukaisen kuntoutus- tai hoitosuunnitelman laatiminen olisi tuomitun kotikunnan lakisääteistä tehtävää eikä lisätyötä. Kuntoutussuunnitelma merkitsisi tosin sitä, että kunta sitoutuisi tarvittavan kuntoutuksen järjestämiseen. Tällöin kunta päättäisi kuntoutuksen sisällöstä, ei Rikosseuraamuslaitos. Tämä voisi olla johdonmukaisinta. Kuntalaisella on oikeus tarpeen mukaiseen päihdehuoltoon. *A-klinikkasäätiön* mukaan olisi tärkeää etsiä sekä täytäntöönpanon että kuntapalveluiden kannalta toimivia, käytännönläheisiä yhteistyömalleja hankkeella, jossa olisivat mukana ainakin asianomaiset ministeriöt, virastot ja valtakunnallisia päihde- ja mielenterveysjärjestöjä.

Yhdyskuntaseuraamusta suorittavien erityispalveluiden tarpeen toteaa myös *Kriminaalihuollon tukisäätiö Kritis*. Kustannustenjaon selkiinnyttäminen on hyvä asia, mutta Rikosseuraamuslaitoksella ei ole nykyisillä resursseillaan mahdollisuuksia toteuttaa ehdotettuja toimintoja.

2.6 Yhdyskuntaseuraamukset nuorille, alle 21-vuotiaana rikoksen tehneille

Nuorille, alle 21-vuotiaana rikoksen tehneille suunnattujen yhdyskuntaseuraamusten kokonaisuuteen ehdotetaan otettavaksi käyttöön tiukennettu, valvonnalla tehostettu yhdyskuntapalvelu, joka olisi käytettävissä, kun tavanomainen yhdyskuntapalvelu ei enää tulisi kyseeseen.

Usea lausunnonantaja kannattaa valvonnan lisäämistä alle 21-vuotiaana rikoksen tehneiden yhdyskuntaseuraamuksissa. Esimerkiksi *Länsi-Suomen rikosseuraamusalue* kannattaa ehdotusta, koska nuoret yhdyskuntapalvelun suorittajat ovat usein erityisen tuen tarpeessa. Muutos tehnee mahdolliseksi nuoren tuomitsemisen yhdyskuntapalveluun useammin kuin mitä nykyinen järjestelmä.

Keski-Suomen käräjäoikeus toteaa, että Rikosseuraamuslaitoksen tulisi alle 21-vuotiaana rikoksen tehneen yhdyskuntapalvelua koskevassa seuraamusselvityksessä ottaa automaattisesti kantaa tässä tarkoitettua tiukennettua valvonnan tarpeeseen.

Vaasan hovioikeus toteaa, että nuorille suunnattuun tehostettuun yhdyskuntapalveluun liittyvä rikoslain 6 luvun 11 §:n lisäys estevaikutuksen lievennyksestä ei ole välttämätön, koska asia voidaan ottaa huomioon jo nykyisten säännösten perusteella. Lisäys kuitenkin korostaisi alle 21-vuotiaiden erityisasemaa seuraamusjärjestelmässä.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö ehdottaa, että vähäisellä käytöllä oleva nuorisorangaistus korvattaisiin ehdolliseen vankeuteen liitettyllä tehostetulla valvonnalla. Tehostettu valvonta voisi korvata myös ehdotetun nuorille suunnatun, tehostetun yhdyskuntapalvelun.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus ei puolla ehdotettua nuorten tehostettua yhdyskuntapalvelua, koska sen myötä seuraamusjärjestelmään tulisi taas uusi ankaruusporras ja järjestelmä olisi entistä hienojakoisempi.

2.7 Ehdonalaisen vapauden valvonta

Ehdonalaisen vapauden valvontaan asettamisessa ehdotetaan otettavaksi käyttöön nykyisiä valvontaan asettamisen perusteita harkinnanvaraisempi peruste, jonka mukaan vapautuva vanki voitaisiin asettaa valvontaan, jos valvonta olisi erityisen perusteltua uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Usea lausunnonantaja kannattaa ehdonalaisen vapauden valvonnan kehittämistä ehdotettuun suuntaan.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö kannattaa ehdonalaisen vapauden valvontaan asettamisen uutta perustetta, mutta korostaa arvioinnin aiheuttavan lisää työtä ja edellyttävän lisäresursseja. Jatkossa valvotun koevapauden ja ehdonalaisen vapauden valvonnan kysymyksiä tulisi käsitellä yhdessä, jotta hallittu vapauttaminen voitaisiin toteuttaa yksilöllisen kokonaisharkinnan perusteella. Niin ikään *Länsi-Suomen rikosseuraamusalue* toteaa, että valvotun koevapauden ja ehdonalaisen vapauden valvonnan suhde pitäisi rakentaa uudelleen, jos halutaan päättää ehdonalaisen vapauden valvonnasta vasta, kun on saatu kokemuksia valvotusta koevapaudesta.

2.8 Sakkopalvelu

Ehdotetaan otettavaksi käyttöön sakkopalvelu ehdottoman vankeuden sijasta käytettävänä sakon muuntorangaistuksena. Sakon muuntorangaistus olisi määrättävissä myös rangaistusmääräysmenettelyssä annetun sakon jäädessä maksamatta, jos samanlaiset sakkorikokset toistuvat

2.8.1 Sakkopalvelun käyttöönotto

Usea lausunnonantaja kannattaa sakkopalvelun käyttöönottoa muuntorangaistuksena.

Eduskunnan oikeusasiamiehellä ei ole huomautettavaa sakon muuntorangaistusjärjestelmään ehdotetuista muutoksista. Sen sijaan sakkopalvelun osalta on ongelmallista se, että siihen määräisi Rikosseuraamuslaitos, ei tuomioistuimien. Ehdotuksessa on todettu sakkopalveluun määräämisen tarkat kriteerit, mutta silti rangaistuksen tarkemman laadun määrittäminen tuomioistuimen ulkopuolella on periaatteellisesti erittäin ongelmallista. Myös *Oikeusrekisterikeskus*, *Varsinais-Suomen kärjäoikeus*, *Vaasan hovioikeus*, *Rovaniemen hovioikeus* ja *Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta* kiinnittävät

huomiota Rikosseuraamuslaitokselle ehdotettuun toimivaltaan päättää muuntorangaistuksen lajista, kyse kuitenkin on seuraamuksen sisällöstä päättämisestä. *Vaasan hovioikeus* toteaa, että päätösvallan ollessa tuomioistuimella sille tulisi jo muuntorangaistusta vaadittaessa toimittaa selvitys siitä, onko henkilö kykenevä ja halukas suorittamaan muuntorangaistuksen sakkopalveluna. Oikeusministeriön *lainvalmisteluosasto* toteaa, ettei Rikosseuraamuslaitoksen toimivalta päättää sakon muuntorangaistuksen suorittamisesta sakkopalveluna ole perustuslain 7 §:n kannalta ongelmallista. *Oikeusrekisterikeskuksen* mukaan, jos Rikosseuraamuslaitos voisi päättää muuntorangaistuksen lajin, tulisi myös miettiä, onko tarpeen ollenkaan käyttää tuomioistuimen työpanosta muuntorangaistukseen määrittämisessä. Muuntorangaistuksen määrittäminen edellyttää vain harvoin oikeudellista harkintaa. Muuntorangaistuksen voisi määrätä ulosottoviranomainen sakon täytäntöönpanotoimena. Ulosottoviranomaisilla on paras tieto sakotetun taloudellisesta ja usein myös muusta sosiaalisesta tilanteesta.

Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto toteaa sakkopalvelun sisällön jäävän ehdotuksessa kovin avoimeksi: mitä tarkoittaa Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymä toiminta ja voisiko se olla yksityisen tahon järjestämää. Jos sakkopalvelu voisi koskea myös nuoria, siitä voisi erikseen todeta laissa.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö arvostelee sakon muuntorangaistusjärjestelmän nostamista näin suureen osaan rikosseuraamusjärjestelmän voimavarojen tarkoituksenmukaisen käytön kannalta. Sakon muuntorangaistusta suorittavista valtaosan ongelmakäyttäytymiseen vaikuttaminen on vaikeaa ja panostusta vaativaa. *Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö* toteaa, että yhdyskuntapalvelun onnistunut suorittaminen ei välttämättä kerro myöhemmästä kyvystä suorittaa sakkopalvelu. Sakkopalveluun soveltuvuuden selvittäminen on suuri lisätyö, jonka hoitaminen edellyttäisi merkittävää lisäresurssointia. Toimikunta ei ole riittävästi selvittänyt ehdotuksen taloudellisia vaikutuksia. Myös sakkopalvelun täytäntöönpanotoimet työllistänevät Rikosseuraamuslaitosta enemmän kuin yhdyskuntaseuraamukset keskimäärin. Ongelmallista olisi myös toimintavelvoitepaikkojen löytäminen ja ylläpitäminen. *Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö* toteaa, että Norjassa hyväksytyä sakkopalvelua ei ole voitu ottaa käyttöön, koska sakkopalvelun edellyttämiin lisäkustannuksiin ei ole saatu tarvittavaa rahoitusta. Kyse on noin 20–23 miljoonan kruunun suuruisista vuotuisista kustannuksista. *Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö* toteaa, että julkishallinnon nykyisessä kireässä taloustilanteessa sakkopalveluun panostaminen uutena rikosseuraamusalan tehtävänä on kyseenalaista.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen mukaan sakkopalvelun tarpeellisuus ja sen potentiaalinen kohderyhmä on epäselvä. Se myös lisäisi melko paljon työtä yhdyskuntaseuraamustoimistoissa. Myöskään palvelupaikat eivät ehkä riitä eri yhdyskuntaseuraamusten suorittamiseen, kun samankaltaisten harjoittelu- yms. paikkojen tarve on muillakin hallinnonaloilla. Sakkopalvelun edellyttämä arviointi ja päätöksenteko pitäisi tapahtua nopeasti, koska muuntorangaistukset ovat lyhyitä ja sakkovangit käytännössä tuodaan vankilaan etsintäkuulutuksen perusteella ja useimmiten vahvasti päihtyneinä. Samanlaisia kannanottoja esittää *Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue*.

Etelä-Suomen rikosseuraamusalue toteaa sakon muuntorangaistusten olevan niin lyhyttä, ettei niiden aikana kyetä parantamaan henkilön mahdollisuuksia elää rikoksetonta elämää. *Helsingin kaupunki* toteaa samansuuntaisesti: lyhyen täytäntöönpanon aikana ei välttämättä ole realistisia mahdollisuuksia päihdehoidon järjestämiseen.

A-klinikkasäätiö pitää ehdotettuja sakon muuntojärjestelmän muutoksia kannatettavina, mutta toteaa, että sakkopalveluun pitäisi olla mahdollisuus liittää myös laitostuntoutusta tai riittävän tehostettua tai tuettua asumispalvelua. *Kriminaalihuollon tukisäätiö Kritis* puoltaa sakkopalvelun käyttöönottoa, mutta korostaa sitä, että sakkopalveluun tulee liittää tarpeenmukaiset tukipalvelut ja resurssoida ne sekä järjestää palveluiden jatko sakoitetun kotikunnan ja palveluiden tuottajien kanssa.

Suomen Asianajajaliitto puoltaa sitä, että sakko voitaisiin jättää muuntamatta, jos sakoitettu maksaa sakosta huomattavan osan, hakeutuu päihdehoitoon tai käynnistää velkajensa järjestelyn. Sen sijaan sakkopalvelun käyttöönottoa ainakaan tässä vaiheessa se ei puolla. Ensin olisi syytä katsoa, miten edellä todettu muuntamatta jättäminen käytännössä toimisi. Sakkopalvelu on sisällöltään varsin epämääräinen. *Suomen Asianajajaliitto* toteaa, että jos sakkopalvelu otetaan käyttöön, Rikosseuraamuslaitoksen tulisi saada seuraamuksen asianmukaisen valmistelun ja täytäntöönpanon edellyttämät resurssit. Kyse on uudesta rangaistuslajista ja sellaisen käyttöönotto edellyttää varsin paljon työtä.

Oikeusrekisterikeskus toteaa, että muuntorangaistusten pääsääntöisen lyhyiden vuoksi valinta vankeuden ja sakkopalvelun välillä tuntuu raskaalta ja kalliilta menettelyltä; monessa tapauksessahan kyse on vain muutaman tunnin pituisesta sakkopalvelusta. Epäselväksi jää, voisiko sakotettu maksaa sakon vielä täytäntöönpanosuunnitelman laatimisen jälkeen. Silloinhan täytäntöönpanosuunnitelma olisi tehty turhaan. *Oikeusrekisterikeskus* ja *Varsinais-Suomen käräjäoikeus* pitävät ehdotettua muuntosuhdetta (3 päivä-sakkoa, 1 päivä vankeutta, 1 tunti sakkopalvelua) sakotetun kannalta erittäin edullisena. Tällainen muuntorangaistus ei kannustaisi sakon maksuun.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö toteaa, että jos sakkopalvelu otetaan käyttöön, Rikosseuraamuslaitos voisi rikkomistapauksissa määrätä suorittamatta olevan osan suorittavana ehdottomana vankeutena. Samaa mieltä ovat *Itä-Suomen syyttäjänvirasto*, *Helsingin käräjäoikeus*, *Etelä-Suomen rikosseuraamusalue*, *Länsi-Suomen rikosseuraamusalue* sekä *Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue*: koska tuomioistuimien ei määrää sakon täytäntöönpanomuotoa, ei sen tehtävänä pitäisi olla myöskään ehtojen rikkomistapauksissa päättää täytäntöönpanomuodon muuttamisesta.

Tullihallitus toteaa, että ulkomaalaisille henkilöille määrätyt sakot jäävät usein maksamatta. Onko sakkopalvelun suorittamismahdollisuus tarkoitus ulottaa myös ulkomaalaisiin sakon maksun laiminlyöneisiin?

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että ehdotetun rikoslain 2 a luvun 4 §:n 1 momentin muotoilussa jää epäselväksi, koskeeko sakkopalvelu vankeudeksi muunnettavia uhkasakkoja. Tällaiselle rajaukselle ei liene perusteita. Samankaltaisesti asiasta toteaa *Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta*.

2.8.2 Muuntokelpoisuuden palauttaminen osaan rangaistusmääräyssakkoja

Oikeusrekisterikeskus korostaa, että muuntomenettelyn pitäisi olla selkeä ja yksinkertainen: kaikkien rangaistusmääräyssakkojen pitäisi olla muuntokelpoisia. Saman toteaa *Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta*. *Helsingin syyttäjänviraston* mukaan myös rangaistusmääräysmenettelyssä määrättyjen sakkojen tulisi olla muunnettavissa tietyissä rajoissa. Sopiva muuntoon menemisen raja olisi kolmas saman rangaistussäännöksen rikkomisesta vuoden kuluessa annettu sakko. *Keski-Suomen syyttäjänvirasto* ja *Rovaniemen hovioikeus* pitävät ehdotettua rangaistusmääräyssakkojen muuntokelpoisuuden palauttamista perusteltuna. *Poliisihallitus*, *Lapin poliisilaitos* ja *Kaupan liitto* pitävät ehdotettua osittaista rangaistusmääräysmenettelyssä annettujen sakkojen muuntomahdollisuuden palauttamista oikeasuuntaisena liikkeenä rangaistusjärjestelmän uskottavuuden kannalta.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto ehdottaa, ettei laissa säädettäisi ehdotetun kaltaisesti sakkorikosten toistuvuuden rajaksi neljäs tai useampi kerta vuoden sisällä. Poliisille pitäisi jättää asiassa harkintavaltaa siten, että laissa käytettäisiin toistuvasti-ilmaisua. *Oikeusrekisterikeskus* puolestaan toteaa jäävän epäselväksi, millä viranomaisella on toimintavelvollisuus, kun henkilö saa vuoden sisällä neljännen ehdotuksessa tarkoitetun sakkorangaistuksensa, Oikeusrekisterikeskuksella vai ulosotolla. *Oikeusrekisterikeskuksen* mukaan epäselväksi jää myös, mitä tarkoitetaan saman rangaistussäännöksen rikkomisella sekä missä vaiheessa esimerkiksi yksi neljästä sakosta katsotaan maksetuksi. *Tullihallitus* toteaa saman rangaistussäännöksen edellytyksen ongelmallisuuden täsmentäen vielä, että esimerkiksi eri nautintoaineiden salakuljetuksessa on kyse eri rangaistussäännöksestä. Saman rangaistussäännöksen rikkomisen sijasta muuntokelpoisuuden perusteena voisi olla tekotavaltaan täysin samantyyppiset rikokset. *Pohjanmaan syyttäjänviraston* mukaan muunnettavuuden ei pitäisi toistuvuustapauksissa olla sidottu samaan rikosnimikkeeseen. Ilmaisua, että sakotettu on maksanut huomattavan osan sakosta, *Pohjanmaan syyttäjänvirasto* pitää tulkinnanvaraisena. *Helsingin käräjäoikeus* toteaa, että koska sakkorangaistuksia ei merkitä rikosrekisteriin, tuomioistuimella ei ole tietoa muuntoprosessiin haastettujen henkilöiden sakkohistoriasta. Jos ehdotettu järjestelmä otetaan käyttöön, tuomioistuimelle tulee toimittaa ajantasaiset ja yksityiskohtaiset tiedot henkilön rangaistusmääräyksistä.

Kriminaalihuollon tukisäätiö Kritis kannattaa mahdollisuutta jättää sakko muuntamatta, jos sakotettu on sitoutunut päihdehoitoon tai ryhtynyt velkatilanteensa järjestämiseen. Sakon maksumahdollisuus vielä vankeuden alkupäivinä on syytä säilyttää, kuten ehdotetaan. Sen sijaan *Varsinais-Suomen käräjäoikeuden* mukaan pelkkä päihdehuollon tai velkaneuvonnan käyttäjäksi ilmoittautuminen ei voisi olla peruste selvittää sakoista.

2.8.3 Sakonmuuntorangaistusprosessin selkiinnyttäminen ja yksinkertaistaminen

Oikeusministeriön oikeushallinto-osasto kannattaa toimikunnan toimeksiannon ulkopuolelle jääneitä sakon muuntorangaistusprosessin keventämistä ja painottumista nykyistä vahvemmin ulosoton toimintaan.

Oikeusrekisterikeskus toteaa, että ehdotettu muuntorangaistusjärjestelmän uudistaminen ei ole riittävä sakon muuntorangaistuksen kokonaisprosessin kehittämiseksi. Nykyisellään *Oikeusrekisterikeskuksen*, ulosottoviranomaisten, syyttävviranomaisten ja tuomioistuinten toiminta muuntorangaistuksen määrittämiseksi on erittäin raskas. Sakko on yleisin rikosoikeudellinen seuraamus, joten sen toimivuuteen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. *Oikeusrekisterikeskus* toteaa vielä, että rangaistusmääräyssakkojen muuntokelpoisuudesta luopuminen on vaikuttanut merkittävästi sakkojen maksuhalukkuuteen. Muuntouhalla on vaikutus maksuhalukkuuteen. Lisäksi ulkomaalaisten sakotettujen osalta maksamiseen pitäisi olla jokin pakote, kuten viisumin saannin estevaikutus tai muuntorangaistus. *Oikeusrekisterikeskus* toteaa vielä, että sakon ja rikesakon määrääminen muuttuu merkittävästi lähivuosina, ilmeisesti vuoden 2014 alusta lukien.

Pohjanmaan syyttäjänviraston mukaan muuntoprosessia on syytä kehittää. Esimerkiksi *Oikeusrekisterikeskus* tai ulosottoviranomainen ilman syyttäjän osuutta olisivat tarkoituksenmukaisia viranomaisia hoitamaan muuntovaatimuksen esittämisen tuomioistuimessa. Tehtävässä ei ole kyse syyttäjätöiminnan ydinalueesta. Samanlaisia kannanottoja esittää *Keski-Suomen syyttäjänvirasto*. Se ehdottaa pohdittavaksi, voitaisiinko jo varsinaisessa tuomiossa ottaa kantaa sakkojen muuntoon, jos niitä ei makseta. *Suomen Syyttäjäyhdistys ry* toteaa, että syyttäjän rooli muuntoprosessissa tulisi poistaa. Sakon muuntamisessa vankeudeksi ja mahdollisesti tulevaisuudessa sakkopalveluksi on kyse lainvoimaisen tuomion täytäntöönpanoon liittyvistä kysymyksistä, jotka eivät kuulu syyttäjälle.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus toteaa sakon muuntoprosessin selkiinnyttämisen ja yksinkertaistamisen tarpeen. Pahimmillaan voi käydä niin, että ennen täytäntöönpanoa sakkoasia käsitellään käräjäoikeudessa kolme eri kertaa. Näiden lisäksi olisivat vielä muutoksenhakumahdollisuudet. *Varsinais-Suomen käräjäoikeus* toteaa, että sakon muuntamatta jättämisen perusteet tulisi pitää selkeinä ja asian käsittelyn toistuvia lykkäämisiä olisi vältettävä.

2.9 Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoon liittyvä muutoksenhaku

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoon liittyvästä muutoksenhausta säädetäisiin siten, että laissa olisivat säännökset sekä muutoksenhaun alaisista päätöksistä että muutoksenhakukielloista.

Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan on muun muassa lain käytännön soveltamisen kannalta ongelmallista, jos muutoksenhakua koskevissa säännöksissä on erotettu muutoksenhakukelpoiset ja valituskiellon alaiset päätökset. *Korkein hallinto-oikeus* ehdottaa pohdittavaksi, tulisiko laissa säätää ainoastaan siitä, minkälaisista päätöksistä ei ole valitusoikeutta. Lähtökohtanaan on yleinen muutoksenhakuoikeus, josta poikkeaminen edellyttää nimenomaista säännöstä ja erityisiä, perustuslain mukaisia muutoksenhakukiellon perusteita. Tosiasiallisen hallintotoiminnan käsite ei ole kovin käyttökelpoinen rajaamaan tiettyjä asioita muutoksenhaun ulkopuolelle. Muutoksenhakukiellojen perusteet on tuotava täsmällisesti esiin. Lisäksi ehdotuksen mukaiseen kaksijakoiseen rakenteeseen jää myös katvealueita, jotka aiheuttavat vaikeita tulkintaongelmia.

Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto viittaa lausunnossaan perustuslakivaliokunnan kantaan, jonka mukaan muutoksenhakuoikeutta koskevat luettelot eivät voi vaikuttaa eräänlaisina välillisinä muutoksenhakukielloina, vaan hallintolainkäyttölaista, erityisesti sen 5 §:stä ja viime kädessä perustuslain 21 §:n 1 momentista seuraa, onko kyseessä valituskelpoinen ratkaisu. Asianmukaisin tapa säännellä muutoksenhakuoikeutta on sisällyttää lakiin maininta hallintolainkäyttölain soveltamisesta. *Lainvalmisteluosaston* mukaan muutoksenhaun rajoituksista voidaan säätää lakiin otettavilla yksilöidyillä muutoksenhakukielloilla. Ehdotuksessa niitä on perusteltu sillä, että ne koskisivat lähellä tosiasiallista hallintotoimintaa olevia päätöksiä tai viranomaistoimia. Mikäli asiassa kuitenkin tehdään päätös, valituskelpoisuuden tulee lähtökohtaisesti määräytyä hallintolainkäyttölain 5 §:n ja perustuslain 21 §:n 1 momentin nojalla. Perustuslain 21 §:n 1 momentin oikeus hakea muutosta turvataan lailla. Säännöksen esitöiden mukaan se ei kuitenkaan estä säätämästä vähäisiä poikkeuksia, kunhan poikkeukset eivät muuta pääsääntöä eivätkä vaaranna yksilön oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Poikkeaminen tulee perustella. *Lainvalmisteluosasto* toteaa, että luettelo muutoksenhakukelpoisista päätöksistä vaikuttaa tarpeettomalta. Muutoksenhakukiellot tulee perustella, sikäli kuin kyse on hallintolainkäyttölain 5 §:n ja perustuslain 21 §:n 1 momentin nojalla valituskelpoisesta, henkilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevasta päätöksestä. Ehdotuksessa olevista luetteloista *lainvalmisteluosasto* toteaa, että ehdotuksessa jää epäselväksi, miksi tietyistä toimenpiteistä saisi valittaa mutta toisista ei.

Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto viittaa oikaisuvaatimusmenettelyn sekä hallinto-oikeuteen valittamisen ja asian käsittelyn hallinto-oikeudessa osalta hallintolain vuonna 2010 voimaan tulleisiin yleissäännöksiin. Nämä yleissäännökset riittänevät monin osin eikä niistä ole syytä säätää erikseen nyt valmisteltavana olevassa lakiehdotuksessa. Viittaussäännös hallintolakiin riittäisi. Ehdotuksessa esitetään oikaisuvaatimuksen määräajaksi seitsemää päivää ja muutoksenhakuajaksi hallinto-oikeuteen 14 päivää, vaikka kyseiset ajat ovat hallintolain ja hallintolainkäyttölain mukaan 30 päivää. Toimivaltai-

sen hallinto-oikeuden määräytymisen osalta ehdotus sisältää poikkeuksen yleissäännöksestä. Poikkeama yleissäännöksestä on niin ikään se, ettei valituksen tekeminen keskeytä päätöksen täytäntöönpanoa. Näitä poikkeamia ei ole ehdotuksessa perusteltu. Ehdotettu hallinto-oikeuden mahdollisuus käsitellä asiat yksijäsenisenä edellyttäisi hallinto-oikeuslain 12 b §:n muuttamista.

Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto kiinnittää huomiota siihen, ettei ehdotuksessa olevaa muutoksenhakukieltoa hallinto-oikeuden päätökseen ole perusteltu. *Lainvalmisteluosasto* vetoaa perustuslakivaliokunnan kannanottoihin ja toteaa, että lailla voidaan kieltää valituksen tekeminen esimerkiksi hallinto-oikeuden ensimmäisenä valitusasteena antamasta päätöksestä, jos valittajan oikeusturva ei välttämättä vaadi jatkovalitusmahdollisuutta ja kieltoa voidaan pitää muutoksenhakuoikeuteen kohdistuvana vähäisenä rajoituksena. Jatkovalituskiellolle tulee siis olla em. näkökohtiin perustuvat hyväksyttävät perusteet. *Lainvalmisteluosasto* toteaa, että kiello tulee laissa muotoilla kohdistumaan perusteltujen ja hyväksyttävien tavoitteiden kannalta tarkasti rajattuihin asioihin ja siten, ettei kiello muodostu asioiden laatu huomioon ottaen kohtuuttoman laajaksi tai asianomaisen oikeusturvan toteutumisen kannalta suhteettomaksi. Oikeusturva voi asioiden laatu huomioon ottaen puoltaa sääntelyä jatkovalitusluvasta ehdottoman jatkovalituskiellon sijasta. *Lainvalmisteluosasto* toteaa, että ehdotuksessa todetut, nopeaa ratkaisua edellyttävät ratkaisut saattavat olla sellaisia, että jatkovalituskiello on aiheellinen.

Turun hallinto-oikeus toteaa, että ehdotuksen mukaan matkakorvauksia koskeva muutoksenhakuoikeus olisi vain tuomitulla, ei rikoksesta epäillyllä.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalue kannattaa oikaisuvaatimusmenettelyn käyttöönottoa. Tämä aiheuttaa runsaasti lisätyötä, mikä tulisi ottaa huomioon resursseissa. Huomion arvoista on sekin, että oikaisuvaatimusmenettely lisäänee yhdyskuntaseuraamusten tunnettuutta ja nostaa sen asemaa vankeuden rinnalla seuraamusjärjestelmässä.

3 II osa: Muut lausunnoissa esiin nousseet asiat

3.1 Yleistä

Korkein hallinto-oikeus edellyttää, että jatkotyössä esityskokonaisuudesta laaditaan suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskeva osuus. Tässä yhteydessä tulee laatia analyysi muutoksenhakurajoitusten perustuslainmukaisuudesta.

Valtiovarainministeriö ja *Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö* toteavat, ettei ehdotuksessa ole riittävästi selvitetty esitysten taloudellisia vaikutuksia. *Valtiovarainministeriön* mukaan tulee varmistaa, että ehdotukset voidaan toteuttaa oikeusministeriön hallinnonalan määräraha-kehysten puitteissa.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus toteaa, että mietinnössä asioita käsitellään liiaksi Rikosseuraamuslaitoksen näkökulmasta, vaikka uudistuksella on merkittäviä vaikutuksia myös tuomioistuinten tehtäviin ja resurssitarpeisiin. Kyse on paitsi yhdyskuntaseuraamuksiin tuomitsemisesta myös yhdyskuntaseuraamuksen ehtojen rikkomisen aiheuttamasta tuomioistuinkäsittelystä. *Varsinais-Suomen käräjäoikeus* toteaa lisäksi, että tuomitut nähdään liian homogeenisena ryhmänä, ikään kuin yhdyskuntaseuraamus olisi kaikille sopivin seuraamus. Kaiken kaikkiaan pitäisi pohtia, miten laajasti yhdyskuntaseuraamuksia tulee käyttää rangaistuksina. *Varsinais-Suomen käräjäoikeuden* mukaan säännökset kunkin yhdyskuntaseuraamuksen tuomitsemisen edellytyksistä tulee säilyttää rikoslaissa. Nykyistä yhdyskuntaseuraamusten määrää ei tule *Varsinais-Suomen käräjäoikeuden* mukaan lisätä. Jo nyt on käytössä seuraamuksia, joita yksittäinen tuomari ei käytä edes vuosittain. Rikosoikeusjärjestelmän periaatteiden mukaan saattaa olla ongelmallista, että yhä enemmän seuraamuksen valinnassa otetaan huomioon tuomitun lähtökohdat ja tarpeet – yksin teko ei enää ratkaise rangaistusta määrättäessä eikä tuomittujen yhdenvertaisuutta voida taata.

Vaasan hovioikeus toteaa, etteivät esitutkinnan toimittamatta jättämis- ja rajoittamis- eikä syyttämättäjättämiskäytännöt voi pitää keinona välttää rikosseuraamuksesta syntyvät haitalliset vaikutukset ja tukea rikokseen syyllistyneen rikoksetonta elämää. Tällainen, mietinnön sivulla 20 esitetty näkemys on erityisesti asianomistajan kannalta yksipuolinen.

3.2 Yhdyskuntaseuraamukseen tuomitseminen

Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto toteaa, että voimassa olevassa laissa yhdyskuntapalvelu on itsenäisenä rangaistuksena käytettävissä enintään kahdeksan kuukauden vankeuden sijasta, mutta oheisseuraamuksena se on käytettävissä vuotta pidempien ehdollisten vankeusrangaistusten oheisseuraamuksena. Yli kahdeksan kuukauden mutta alle vuoden tuomioissa yhdyskuntapalvelua ei siis voida käyttää itsenäisenä seuraamuksena eikä oheisseuraamuksena. Tämä epäkohta pitäisi korjata joko nostamalla yhdyskuntapalvelun käyttömahdollisuus alle vuoden pituisten ehdottomien vankeusrangaistuksen sijasta käytettäväksi tai yhdyskuntapalvelun käytön mahdollistaminen yli kahdeksan kuukauden ehdollisten vankeusrangaistusten oheisseuraamuksena.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö ehdottaa, että rangaistusta voitaisiin ankaroida muuten kuin tuomitsemalla ehdotonta vankeutta, esimerkiksi nostamalla joissakin tapauksissa yhdyskuntapalvelun kahdeksan kuukauden ylärajaa. *Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö* asettaa harkittavaksi, voitaisiinko rikosprosessin joutuisuuden vaatimuksesta tinkiä tilanteissa, joissa seuraamuksen määräämiseen liittyvä arviointi, asiakkaan motivointi ja muu asianmukainen valmistelu vaatii tavallista enemmän aikaa.

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta toteaa, että muuntosuhteen selkiennyttämiseksi ehdottoman vankeuden ja yhdyskuntapalvelun välisen muuntosuhteen pitäisi olla 14–240 tuntia.

Puolustusministeriö vastustaa voimassa olevan valvontarangaistuksesta annetussa laissa olevaa ja ehdotetun lain 60 §:ssä olevaa säännöstä, jonka mukaan asevelvollisuudesta kieltäytyvä voidaan tuomita valvontarangaistukseen. Valvontarangaistus saattaa lisätä asevelvollisuudesta kieltäytyvien määrää.

Kriminaalihuollon tukisäätiö Kritis toteaa, että käytännössä on tullut tapauksia, joissa valvontarangaistuksen toimintavelvoitteen 50 tuntia ei riitä. Kyse on ollut esimerkiksi siitä, että 40 tunnin työviikko ja pitkähköt työmatkat nostavat toimintavelvoitteen yli 50 tunnin. Jos vielä työn lisäksi tuomitulla olisi tarve päihde- tai muuhun kuntoutukseen, aikaraja tulee helposti vastaan. Tällöin on siis vaarana, että työssä käyvä henkilö joutuu suorittamaan rangaistuksensa ehdottomana vankeutena.

Helsingin syyttäjänvirasto pitää hyvänä sitä, että sosiaaliviranomainen voisi olla läsnä tuomioistuimessa nuoren rikosasiaa käsiteltäessä myös tilanteissa, joissa syytetty on 18–20-vuotias. *Varsinais-Suomen käräjäoikeuden* mukaan tämä säännös vaikuttaa ylimitoitulta, koska erittäin harvoin harkitaan ehdottoman vankeuden tuomitsemista alle 18-vuotiaalle. *Varsinais-Suomen käräjäoikeus* toteaa vielä, että tuomioistuinten otaksutaan yhä useammin arvioivan, minkälainen seuraamus olisi kullekin tuomitulle eduksi, jotta tämä pääsisi eroon rikollisesta elämäntavastaan. Lisäksi selvitysten ja arviointien laadinta saattavat pitkittää prosessia.

Tullihallitus toteaa, että kysymys ulkomaalaisen rikosentekijän tuomitsemisesta yhdyskuntaseuraamukseen jää avoimeksi.

3.3 Yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanon käynnistäminen, myös lykkäys tai keskeytys

Valtakunnanvoudinvirasto toteaa, että nykyjärjestelmässä ulosottoviranomaisella on tehtäviä yhdyskuntapalvelun ja valvontarangaistuksen täytäntöönpanon käynnistämistä. Kyse on lähinnä asiakirjojen lähettämisestä. Toimikunnan ehdotuksessa esitetään, että nämä tehtävät poistetaan ulosotolta. *Valtakunnanvoudinvirasto* toteaa, että tehtävien siirto Rikosseuraamuslaitokselle selkeyttäisi ja nopeuttaisi täytäntöönpanoa. Kyse on niin pienestä tehtäväkokonaisuudesta, ettei tehtävien siirron nojalla ole mahdollista vähentää ulosoton resursseja.

Puolustusministeriön mukaan yhdyskuntaseuraamuksia ei tulisi panna täytäntöön samanaikaisesti varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen suorittamisen kanssa. Lakiehdotuksen 18 §:n 1 momentin mukaan Rikosseuraamuslaitos voisi lykätä tai keskeyttää tiettyjen yhdyskuntaseuraamusten suorittamisen em. syistä. Säännöksen tulisi siis koskea kaikkia yhdyskuntaseuraamuksia, termin tulisi olla varusmiespalvelus ja lykkäyksen tai keskeytyksen tulisi ulottua myös naisten vapaaehtoisen asepalveluksen aikaan. Kaikkien yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoon liittyy sellaisia valvonnallisia toimenpiteitä ja toiminnallisia velvoitteita, ettei niiden toteuttaminen varusmiespalveluksen aikana ole mahdollista ilman mittavia erityisjärjestelyjä. Seuraamuksen suorittaminen lykkäämisen tai keskeyttämisen tulisi olla pääsääntö, koska perustuslaissa säädetyn kansalaisvelvollisuuden täyttämisen pitäisi olla ensisijainen suhteessa yhdyskuntaseuraamuksen suorittamiseen. Yksittäistapauksissa pitäisi kuitenkin olla mahdollisuus toimia toisinkin, jos se on kaikkien osapuolten kannalta parempi vaihtoehto. Jos säännös säilytetään ehdotetun kaltaisena, laissa tulisi säätää Rikosseuraamuslaitokselle velvollisuus olla näissä tilanteissa täytäntöönpanosuunnitelmaa laatissaan yhteydessä puolustusvoimiin.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö toteaa, että tulisi harkita yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanon lykkäämismahdollisuutta myös tilanteissa, joissa palvelupaikkojen kestävyys vaarantuu.

3.4 Yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpano

Etelä-Suomen rikosseuraamusalue toteaa, että lakiin tulisi kirjata valvojan velvollisuus perehtyä valvottavan olosuhteisiin sekä hankkia valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot valvottavalta ja muilta tahoilta. Niin ikään lakiin olisi tarpeen kirjata säännös valvottavan asianmukaisesta kohtelusta ja luottamuksellisen suhteen luomisesta. *Etelä-Suomen rikosseuraamusalue* pitää tarpeettomana säännöstä, jonka mukaan valvojan tulee 1 ½ vuoden valvonta-ajan jälkeen harkita, onko tarvetta jatkaa valvontaa. Valvojat arvioivat valvottavan tilannetta jatkuvasti ja jos todetaan, että valvonta ei ole enää tarpeen, esitteään sen lakkauttamista.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalue säilyttäisi valvotun koevapauden täytäntöönpanotoimista huolehtimisen vankiloilla, koska se on osa ehdotonta vankeutta ja sitä valmistellaan vangin ollessa vielä vankilassa. Vankilat ovat harjaantuneet tekemään tätä työtä ja luoneet toimivat toimintakäytännöt. Yhdyskuntaseuraamustoimistoilla ei ole resurssia valvotun koevapauden täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin, esimerkiksi valvonnan suorittamiseen virka-ajan ulkopuolella. Joka tapauksessa tätä työtä tehdään vankiloiden ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen yhteistyönä, mutta pääasiallinen vastuu olisi syytä säilyttää vankiloilla. *Länsi-Suomen rikosseuraamusalue* toteaa, että ehdotettu yhdyskuntaseuraamuksen loppuun suorittamisen 1 vuoden 3 kuukauden määräaika ei välttämättä toimi nuorisorangaistuksessa, ehdollisen vankeuden valvonnassa eikä ehdonalaisen vapauden valvonnassa. Ehdotuksen tuomitun velvollisuuksia koskevasta säännöksestä (20 §) puuttuu velvollisuus osallistua täytäntöönpanon vaatimiin tilaisuuksiin. Mainintaa tästä ei pitäisi jättää täytäntöönpanosuunnitelman varaan.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalue toteaa, että valvontarangaistuksen täytäntöönpanon alkamisajankohtia on nyt kaksi. Tarkoituksenmukaisinta olisi, että se alkaa aina valvontalaitteen asentamisesta. Päihtyneelle henkilölle valvontalaitetta ei asennettaisi. Myös *Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue* toteaa täytäntöönpanon alkamisajankohdan yksiselitteisyyden tärkeyden.

3.5 Yhdyskuntaseuraamuksen suorittamiseen liittyvien velvollisuuksien rikkominen

Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto ehdottaa yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoon liittyvien velvollisuuksien törkeän rikkomisen kirjoittamista tarkkarajaisemmin kuin mitä ehdotustekstissä on; törkeät rikkomistilanteet pitäisi luetella laissa tyhjentävästi.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto toteaa, että eri yhdyskuntaseuraamusten velvollisuuksien ja ehtojen noudattamiseen tulisi kytkeä poliisin suorittama valvontatyö ehdotettua tiiviimmin mukaan. Poliisi kohtaa tehtävissään päivittäin yhdyskuntaseuraamuksiin tuomittuja. Poliisi ei kuitenkaan välttämättä tiedä, että kyseessä on seuraamuksen suorittaja, joten poliisilla oleva tieto esimerkiksi päihtymystilanteista ei tällöin tule Rikosseuraamuslaitoksen tietoon. *Sisäasiainministeriön poliisiosasto* ehdottaa, että yhdyskuntaseuraamuksen suorittamisesta tehtäisiin henkilökuulutus poliisiasiain tietojärjestelmään. Asiaa koskeva muutos tulisi tehdä myös henkilötietojen käsittelyä Rikosseuraamuslaitoksessa koskevaa lakiin, jota koskeva hallituksen esitys on eduskunnan käsiteltävänä.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön mukaan kuntoutumisen kannalta saataisi olla tarkoituksenmukaista, että vähäinen huumausaineiden käyttö yhdyskuntapalvelun aikana ei automaattisesti johtaisi rangaistuksen muuntamiseen vankeudeksi, vaan siihen voitaisiin reagoida muullakin tavalla. *Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyk-*

sikkö toteaa vielä, ettei ole hyvä, että ehtojen rikkominen voi nuorilla johtaa ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

Keski-Suomen syyttäjänviraston mukaan säännöksissä tulisi riittävän täsmällisesti määritellä, mitä tarkoitetaan eri yhdyskuntaseuraamuksiin liittyvillä päihteettömyysvaatimuksilla ja miten päihteettömyys tai päihteiden käyttö todennetaan. *Helsingin syyttäjänvirasto* korostaa sitä, että päihteettömyyden valvonnan tulee olla todellista. *Irti Huumeista ry* pitää päihteettömyyden selvittämisessä parhaana vaihtoehtona sylkitestiä ja korostaa sitä, että päihteettömyyden valvonnasta vastaavilla henkilöillä on riittävä koulutus päihdehaitoista ja hoitonojauksesta. *Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta* pitää ongelmallisena sitä, ettei sylki- tai virtsanäytteen antamisvelvollisuus koske ehdonalaisen vapauden valvonnassa olevaa eikä nuorisorangaistusta suorittavaa, sillä näillä testeillä kyetään toteamaan huumausaineiden käyttö. Huumausaineiden käyttö on kuitenkin kielletty yhdyskuntaseuraamuksia täytäntöön pantaessa ja kiellon noudattamista pitäisi voida valvoa.

Etelä-Suomen rikosseuraamusalue toteaa, että jo lausuntovaiheessa tulisi rikoksesta epäillylle selvittää yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoon liittyvät velvollisuudet, rajoitukset ja ehtojen rikkomisen seuraamukset. *Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen* mukaan ei tarvitse erikseen säätää suullisesta ja kirjallisesta huomautuksesta. *Länsi-Suomen rikosseuraamusalue* toteaa, että laissa pitäisi olla säännös täytäntöönpanon väliaikaisesta keskeyttämisestä ehtojen rikkomisen selvittämisen ajaksi.

Helsingin syyttäjänvirasto toteaa, että jos valvontarangaistukseen tuomittu syyllistyy lyhyessä ajassa useisiin sakkorikoksiin, se tulisi katsoa törkeäksi ehtojen rikkomiseksi.

3.6 Yhdyskuntaseuraamuksen muuntaminen vankeudeksi

Oikeusministeriön oikeushallinto-osasto esittää harkittavaksi yhdyskuntapalvelun vankeudeksi tai valvontarangaistukseksi muuntamista ja muita vastaavia säännöksiä koskeviin oikeuspaikkaa säateleviin pykäliin muutosta siten, ettei hovioikeuden tuomitsemasta yhdyskuntaseuraamusta koskevasta ratkaisusta olisi suoraan valitusoikeutta korkeimpaan oikeuteen. *Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto* toteaa, että ehtojen rikkomistilanne on oikeudellisesti uuden asian käsittely ja yleisen oikeusastejärjestyksen mukaan näissäkin asioissa käsittely tulisi olla käräjäoikeudessa. Myös *Rovaniemen hovioikeus* toteaa, että asian käsittelyn pitäisi tapahtua alioikeudessa.

Pohjanmaan syyttäjänviraston mukaan ehtojen rikkomistapauksissa Rikosseuraamuslaitos voisi esittää tuomioistuimelle muuntovaatimuksen. Rikosseuraamuslaitoksella on parhaiten tiedossaan asiaan vaikuttavat seikat eikä syyttäjän panos asiassa tuo lisäarvoa; prosessi vain viivästyy usean viranomaisen toimiessa asiassa. Tehtävässä ei ole kyse syyttäjätöiminnan ydinalueesta. Niin ikään *Helsingin käräjäoikeus* kannattaa ehdotusta,

että Rikosseuraamuslaitos voisi suoraan, ilman syyttäjän toimenpiteitä tuoda tuomioistuimen käsiteltäväksi yhdyskuntapalvelun pidentämisen tai muuntamisen valvontarangaistukseksi taikka ehdottomaksi vankeusrangaistukseksi. Ehdotettua säännöstä tulisi kuitenkin täydentää siltä osin, voidaanko yhdyskuntapalvelun pidentäminen tai muuntaminen käsitellä kirjallisessa menettelyssä vai vaatiiko asia aina suullisen käsittelyn. Kirjalliseen menettelyyn päätyminen edellyttäisi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 a luvun täydentämisen. Myös *Keski-Suomen käräjäoikeus* muistuttaa menettelyn mahdollisen muuttamisen edellyttävän täsmennyksiä prosessioikeudellisissa säännöksissä.

Helsingin käräjäoikeus pitää hyvänä ehdotusta, että yhdyskuntapalvelu olisi muunnettavissa valvontarangaistukseksi. *Varsinais-Suomen käräjäoikeus* puolestaan epäilee, pystyisikö yhdyskuntapalvelun ehdot jo rikkonut noudattamaan valvontarangaistuksen ehtoja. Lisäksi muuntoseuraamuksen muuttuminen vankeutta lievemmäksi voisi vaikuttaa siten, että yhdyskuntapalvelun ehtojen noudattamisen motivaatio laskisi. *Etelä-Suomen rikosseuraamusalue* puoltaa sitä, että yhdyskuntapalvelun ehtojen törkeästi rikkomisesta seuraa muuntaminen ehdottomaksi vankeudeksi, ei valvontarangaistukseksi. Lähes aina ehtojen törkeän rikkomisen syynä on vakava päihdeongelma, joten valvontarangaistuksen suorittaminen ei myöskään ilmeisesti onnistuisi.

3.7 Yksityiset tahot yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanossa sekä palvelupaikkojen saatavuus

Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto toteaa, että eri yhdyskuntaseuraamusten suorittamisesta yksityisen tahon palvelupaikalla tai toiminnassa pitäisi olla asianmukainen säännös. Lakiehdotuksen 2 lukuun voisi ottaa tätä koskevan säännöksen: toiminnan järjestäjänä voisi toimia julkisyhteisö, julkisoikeudellinen yhdistys taikka yksityisoikeudellinen yhteisö tai säätiö, ja Rikosseuraamuslaitos hyväksyisi nämä paikat. Jos palvelupaikan henkilöstöllä on velvoitteita seuraamuksen täytäntöönpanossa, niistä tulisi sääntää laissa.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö korostaa palvelupaikkojen saatavuuden ja pitämisen varmistamista. Työvelvoitteita sisältäviä seuraamuksia ei pitäisi lisätä ottamatta huomioon niihin sopivien paikkojen ja tehtävien rajallisuutta. Tulisi pohtia, voidaanko perinteisten palvelupaikkojen rinnalle saada uudenlaisia mahdollisuuksia. Myös *Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue* toteaa, että palvelupaikkaverkoston ylläpitämiseen ja kehittämiseen tulisi suunnata huomiota. Myös Rikosseuraamuslaitoksen pitäisi voida toimia palvelupaikkana esimerkiksi avolaitoksen työtoiminnan yhteydessä.

3.8 Nuorten seuraamukset

Lapin poliisilaitos korostaa sitä, että nuoren syrjäytyminen saataisiin esimerkiksi päihdehuollon toimenpitein katkaistua. Olennaista on se, ettei nuori jää yksin ongelmiensa kanssa seuraamuksen tultua suoritetuksi.

Keski-Suomen syyttäjänviraston mukaan olisi tarpeellista laajentaa nuorisorangaistuksen käyttöalaa 18–20-vuotiaisiin. Harvoin alle 18-vuotiaat ovat tehneet niin paljon tai niin vakavia rikoksia, että heille voitaisiin esittää nuorisorangaistusta. Sen sijaan 18–20-vuotiaiden ryhmässä tällaisia tapauksia on enemmän. Nuorisorangaistuksella saataisiin monessa tapauksessa rikoskierre katkaistua tehokkaammin kuin useiden ehdollisten tuomioiden käytöllä.

Helsingin käräjäoikeus kannattaa ehdotettuja nuorisorangaistuksen edellytysten lievennyksiä; nämä seikat lisännevät nuorisorangaistuksen käyttöä. *Helsingin käräjäoikeus* kannattaa myös ehdotusta, jonka mukaan tuomioistuimien veloitetaan painavan syyn olemassaoloa harkitessaan ottamaan huomioon sen, että rikoksentekijä on sijoitettu lastensuojelulaitokseen. Tämä ohjaa tarkoituksenmukaisella tavalla seuraamusvalintaa ehdollisen vankeuden valvonnan suuntaan.

Etelä-Suomen rikosseuraamusalue korostaa nuoren rikoksentekijän tilanteeseen perehtymisen tärkeyttä, jotta voidaan edistää hänen sosiaalista selviytymistään ja vaikuttaa rikosten tekemiseen ehkäisevästi. *Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen* mukaan nuorisorangaistuksesta voitaisiin luopua – tarvittavaan seuraamuksen vaikuttavuuteen päättäisiin ehdollisen vankeuden valvontaa tehostamalla ja nuorille suunnattuja toimintoja lisäämällä. Niin ikään *Länsi-Suomen rikosseuraamusalue* toteaa, että ehdollisen vankeuden uudistusten myötä voidaan nuorille laatia yksilöllisiä valvontasuunnitelmia, jotka sisällöltään ovat lähellä nuorisorangaistusta.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto pitää nuorisorangaistusta onnistuneena seuraamuksena, etenkin kun siihen sisältyy työelämään ja työn tekemiseen perehtymistä.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos korostaa vertaistuen samoin kuin perheen ja läheisten merkitystä erityisesti nuorille rikoksentekijöille suunnatuissa yhdyskuntaseuraamuksissa. Perheen ja läheisten kuuleminen nk. läheisneuvonpidossa on vakiintunut useissa maissa osaksi nuorten rikoksentekijöiden kanssa tehtävää työtä. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos* ehdottaa selvitettäväksi, tulisiko läheisneuvonpito liittää yhdyskuntaseuraamusjärjestelmän osaksi ainakin alle 21-vuotiaiden rikoksentekijöiden osalta.

3.9 Muut muutosehdotukset

Etelä-Suomen rikosseuraamusalue toteaa, että ehdotuksen **tietojensaantia** koskevat säännökset eivät vastaa eduskunnan käsiteltävänä olevan henkilötietojen käsittelyä Rikosseuraamuslaitoksessa koskevan lakiesityksen muotoilua. *Etelä-Suomen aluehallintovirasto* toteaa, että sosiaaliviranomaisella ei ole velvollisuutta hankkia Rikosseuraamuslaitokselle henkilön terveystietoja. Tietoja tulisi tarvittaessa voida pyytää myös terveydenhuollosta. *Etelä-Suomen aluehallintovirasto* toteaa vielä, että Rikosseuraamuslaitoksen tietojensaantimahdollisuudesta tulisi asianmukaisesti kertoa tuomitulle, ennen kuin hän suostuu yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoon.

Etelä-Suomen rikosseuraamusalue toteaa, että yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon yhdenmukaisten käytäntöjen varmistamiseksi olisi perusteltua, että Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköllä on mahdollisuus **määräyksin ohjata** valmistelu- ja täytäntöönpanokäytäntöjä.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö ja *Länsi-Suomen rikosseuraamusalue* ehdottavat, että laissa säädettäisiin selkeästi valvojan rinnalla täytäntöönpanossa toimivien Rikosseuraamuslaitoksen **muiden virkamiesten asemasta ja tehtävistä**. Kyse oli muun muassa tukipartiossa toimivista virkamiehistä. *Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö* ehdottaa, että ehdotuksessa olevan keskusvalvonnan valtakunnallisen järjestämisen lisäksi laissa säädettäisiin, että **tukipartiotoiminta** järjestetään alueellisesti.

Turun hallinto-oikeus toteaa, että **matkakustannusten korvauksen** sitominen toimeentulotukioikeuteen on ongelmallista, koska toimeentulotuki on säädetty viimesijaiseksi taloudelliseksi tueksi. Rikosseuraamuslaitoksen tulisi maksaa nämä kustannukset sotkematta tilanteeseen kunnallista toimeentulotukea. *Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen* ja *Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen* mukaan on ongelmallista arvioida, missä tapauksissa tuomittu ei kohtuullisesti kykene maksamaan matkakuluja. Hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa tulisi tarkemmin määritellä, mitkä seikat vaikuttavat arvioinnissa. Säännökseen tulisi lisätä se, että matkakulut voidaan maksaa hakemuksesta.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalue toteaa, että ehdotuksen perustelujen mukaan **virtsanäytteen ottajan** tulisi olla terveydenhuollon ammattihenkilö. Rikosseuraamuslaitoksessa nykyisin virtsanäytteen ottajina toimii myös vartija, ohjaaja tai rikosseuraamusesimies, jonka tulee olla samaa sukupuolta kuin näytteen antaja.

Poliisihallitus ja *Etelä-Savon poliisilaitos* pitävät hyvänä sitä, että Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehillä on oikeus **turvatarvarkastuksen tekemiseen** valvontarangaistuksen täytäntöönpanossa.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö ehdottaa, että laissa säädettäisiin **korvausvelvollisuudesta sähköisten valvontalaitteiden rikkomis- ja hävittämistapauksissa**.

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta toteaa, että lakitekstistä pitäisi käydä selville, miten käsitellään **yli 5 000 euron** suuruiset yhdyskuntaseuraamuksen suorittamisen yhteydessä syntyneet **esine- tai henkilövahingot**.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö ehdottaa, että **valvontarangaistuksessa** matka-aikoja ei sisällytettäisi toimintavelvollisuuden enimmäisaikoihin, koska se rajoittaa suunnitelman laadintaa.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos toteaa, että ehdotuksessa tulisi huomioida mahdollisuus **rikosten sovitteluun** tilanteissa, joissa rikoksentekijä ja rikoksen uhri sitä haluavat ja rikos soveltuu soviteltavaksi. Tutkimusten mukaan sovittelu vähentää rikosten uusi-misriskiä ja lisää uhrin ja yhteisön turvallisuutta. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos* ehdottaa, että yhdyskuntaseuraamuksia koskevaan sääntelyyn tulisi lisätä sovittelumahdollisuuden selvittäminen.

Oikeusrekisterikeskus toteaa, että ehdotetuilla muutoksilla saattaa olla vaikutusta **rikosrekisterin** tietosisältöön ja siten myös rikosrekisterilain ja -asetuksen säännöksiin.

Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto, Rovaniemen hovioikeus, Länsi-Suomen rikosseuraamusalue sekä eräät muut lausunnonantajat ehdottavat **lakitekniisiä** korjauksia ja parannuksia ehdotustekstiin.

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7105
ISBN 978-952-259-258-3 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIOEUVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.jm.fi